

Zaklad.

Narodni igrokaz v štirih dejanjih. — Spisal Ksaverij Andrejev.

Osebe:

Matija Rovan, gruntar.
Marjeta, njegova mati.
Jerica, njegova hči.
Najda, rejenka.
Pehač, varih Šimčevega posestva.
Štefan, njegov varovanec.
Kajzar, polgruntar.
Jože, njegov sin.

Luka Burnik, bivši gruntar.
Klepec, vaški črevljar.
Lipe, hlapec pri Rovanu.
Barbka,
Urška, } dekleta.
Metka, }
Jurče, Klepčev vajenec.
Fantje in dekleta.

Godi se v polupreteklem času, v vasi na Slovenskem.

Prvo dejanje.

Na vasi. — Na levi Rovanova hiša, pred njo vrtiček. V ozadju staro drevo, pod njim klop; poleg vodnjak. Na desni Šimčeva hiša, ob njej stoji nekoliko obdelan kamen. Zadaj drevje. — Ozadje vas. V nedeljo, pozno popoldne.

1. prizor.

Lipe (star čez 30 let, nekoliko zanemarjen. Imajo ga za malo zmedenega. Ko se dvigne zastor, spi na klopi poleg vodnjaka. Suknjič mu leži na tleh). **Rovan** (mož 55tih let, krepak, gladko obrit. Stopa zelo ponosno. Kliče že za odrom): Lipe, hej, Lipe! Kje neki se tišči? (Pride izza hiše golorok.) Lej jo mrcino leno, že zopet spi! (Potrese Lipeta.) No, ali si gluh?

Lipe (počasi vstaja.) Kaj pa je? A-a-a, vi ste oče?

Rovan. Kličem in kličem, da me cela vas sliši; tebe pa nazadnje še drugače ne zbudim, da te sunem pod rebra.

Lipe (zdehaje). Lejte, lejte, je pa le res, da ste me klicali! Veste, sanjalo se mi je, da sem tu-le pod orehom malo zadremal. Kar začujem neznansko vpitje: Lipe, Lipe! Ravno sem mislil vprašati, kaj je — ste me pa vi dregnili. Kaj pa je novega, oče?

Rovan. Na senožet pojdeva; ti pokažem, boš jutri ob potoku nekaj jelš podrl. Še po suknjič stopim v hišo, potem pa greva. Daleč itak ni. (Stopi v hišo.)

Lipe (se preteguje). Še v nedeljo nima človek miru.

Najda (stara 18 let, vitka, mičnega obraza. Pride s posodo k vodnjaku).

Lipe. Pridna si, Najda, res, pridna. Nikdar si ne daš miru. (Stopi bliže.)

Najda. Živino moram opraviti. Moja liska že močno muka. (Zajema vode.)

Lipe. Čaj, natočim jaz. (Zajame).

Najda (šaljivo). Preljubezniv si, Lipe — vedno mi pomagaš!

Lipe. Samo tebi, Najda, samo tebi.

Najda. Pomagaj mi še zadeti!

Lipe. Če hočeš, poneseš jaz?

Najda. Tega pa ne! To je moje opravilo! (Lipe pomaga zadeti. Najda odide za hišo. Lipe stoji in gleda za njo.)

Rovan (pride iz hiše, ogrnjen s suknjičem). No, zdaj pa pojdiva! V četrt ure lahko opraviva. (Gre. V ozadju se obrne do Lipeta.) Kaj ne greš?

Lipe. Že grem, oče, že grem! (V ozadju se še enkrat ozre. Odideta na desno zadaj.)

2. prizor.

Štefan (24 let star, ima suknjič le ogrnjen, pride izza Šimčeve hiše). Za hlapca me imate! Vse naj vam naredim; zato pa mi ne daste niti ene desetice! Jaz vam ne bom več zastoj trpel! Dovolj je tega!

Pehač (čez 40 let, odurnega obraza, nadušljiv. Pride za Štefanom.) Zakaj bi pa ti rabil denar? Kaj? Saj še ne veš, koliko je vreden en četrtak! — Da, da, fantalin, ti bi rad po krčmah zapravljaj, jaz pa naj bi te zakladal z denarjem. To vse razumem!

Štefan. To ni res! Po krčmah sploh ne hodim. Če bi mi kaj dali, bi mi pa tudi ne iz svojega.

Pehač. A tako, tako? (Sede na kamen ob hiši.) Ne iz mojega? Ali iz tvojega? — Kje pa imaš kaj?

Štefan (začuden). Se li norčujete iz mene? Kaj mislite, da ne vem, da je ta hiša moja? Vi ste samo varih in oskrbnik mojega imetja, dotlej da postanem polnoleten. (Odločno.) In ker sem že 24 let dopolnil, prevzamem zdaj sam gospodarstvo.

Pehač (zasmehljivo). A-a-a, polnoleten si že? Aha, lej, lej! Torej me vržeš zdaj kar na cesto in v redu bo! Morda se že tudi ženiš? Imaš že kaj izbranega? — Kam jo pa popelješ na dom? Rado-veden sem!

Štefan. Vražje ste strupeni, stric!

Pehač. Tvoj stric sem, dà Postavili so me tudi za variha — pa samo tebi, ne pa tvojemu imetju, ki ga nič nimaš!

Štefan. (Suknjič mu pade na tla.) Kako? Ne imejte me za bebca. (Jezno:) Jaz nisem norec!

Pehač. Kaj norec — počemu? Ako pa je to resnica — kaj morem jaz za to? Tvoja mati je res dala zapisati v oporoko: — Vsa zapuščina pripade mojemu edinemu sinu Štefanu. Te zapuščine pa ni nič več, pač pa dolgá.

Štefan (začuden). Ni mogoče! Koliko je dolga?

Pehač. Bo nekaj čez štirindvajsetsto goldinarjev.

Štefan. To je laž! Po materini izpovedi ga je bilo samo dvesto goldinarjev. Kako naj ga bo zdaj štiriindvajsetsto? Tega ne razumem! — Govorite resnico!

Pehač. Veruj, ako hočeš — ako ne, tudi prav. Jaz lahko dokazem.

Štefan. Vi imate dokaze? Kje ste jih dobili?

Pehač. Dolg je pri meni in dolžna pisma tudi. Obresti še tudi izračunam — tebi samo po deset od sto.

Štefan. Dolžna pisma imate? Kdo je podpisán kot pričá? Govorite!

Pehač. Kaj te to briga? To je moja stvar.

Štefan. A tako? Zdaj mi je jasno. Pripraviti me hočete ob dom, ogoljufati me za rodno hišo! Pa to ne bo šlo tako — imam pričó, ki je bila pri oporoki! Samo dvesto goldinarjev, je rekla mati!

Pehač. Kdo ti bo verjel? Takrat si bil še otrok — in kje imaš svojo pričó? Ha-ha-ha!

Štefan. Ne rogate se mi! Morda vam bo še znan Luka Burnik? Če vam zdaj ni več znan, bil vam je pa takrat, ko ste mu posojevali denar in ga ogoljufali za toliko, da ste ga pripravili na beraško palico ter ga pognali v svet!

Pehač (se trese od jeze. Vstane.) Fant!

Štefan. Da, resnica oči kolje! Ne bojim se vas. Povem vam v obraz: Burnika imate vi na svoji ničvredni vesti! Prišel pa bo še dan povračila! Tudi Luka se še vrne — in potem se snidemo pred gosposko! Pravica mora zmagati! (Pobere suknjič in razburjen odide na levo zadaj.)

3. prizor.

Pehač (sam). Ha-ha-ha! Pravice si bosta iskala? Revčka — brez denarja! — Ne bojim se! Če treba, žrtvujem dve, in če ne bo drugače, tudi tristo goldinarjev. Ta-le hišica pa ostane moja. (Sede nazaj na kamen.) Tu pod tem kamnom ste pa spravljani, moji bliščéči cekinčki in tolarji. Kdo bi si le mislil, da pod tem kamnom leži zaklad? — Dolgo jih že

nisem videl, ljubljenih rumenčkov. — Nocoj jih dvignem ter se poživim ob njihovem blesku. (Se zamisli.)

Najda (za odrom poje). Kje so moje rožice... (Pogleda skozi pritlično okno, a se takoj umakne.)

Pehač (vstane. Nevoljno.) Zakaj mi hodi vedno pred oči spomin starega greha? Kako bi jo spravil odtod? Zmirom me spominja — nje. Tiste oči, tisti obraz... Kaj sem bil jaz kriv? — Neumna je bila — kaj morem jaz za to? (Potegne z roko preko čela.)

4. prizor.

Klepec (pride urno z desne zadaj, prinese par starih škornjev.) Dober večer, očka, dober večer! Škornjičke sem ti prinesel. Prav dobro sem jih pokrpal. Sem-le sem pritisnil eno krpo, pa sem-le eno, pa sem-le eno, pa... (Kaže po škornju.)

Pehač (mu seže v besedo). Že zopet toliko nepotrebnih krp — samo da mi račun bolj osoliš.

Klepec. Nič nepotrebnega — kaj bi tisto! Treba jih je bilo, pet krp je bilo treba! — E, kaj sem že mislil povedati? Veš že nekaj novega? Kaj praviš, kdo je bil preje pri meni?

Pehač (ogleduje škornje). Kdo neki? Morda kdo iz vasi, da mu pokrpaš par črevljev?

Klepec. Prav imaš, tudi črevlje mu bom pokrpal, resnica je — jutri mu jih bom. Ali — kaj praviš, kdo je bil?

Pehač. Prestar sem že — uganjk ne rešujem.

Klepec. Veš kdo? — Burnik.

Pehač (zategnjeno). Luka?

Klepec. Da, da, Luka Burnik. Kakšen revež je! Berač je pravzaprav. Žganje pije, nekdanji gruntar — kdo bi verjel.

Najda (pride iz hiše v vrtiček in pospravlja rože).

Pehač. Kdaj je prišel? (Se ogleda in uzre Najdo.) Vrag! (Klepecu:) Pojdiva v hišo. Ti plačam te krpe. (Se še enkrat ježno ozre na Najdo. Gre v hišo.)

Klepec. Ne misli, da je katera odveč. Pet jih je bilo treba. Škornjički so že stari in... (Odide za Pehačem v hišo.)

5. prizor.

Marjeta (stara 80 let, sivih las, hodi ob palici. Pride z desne zadaj.) Dober večer, Najda! Že zopet med rožami?

Najda (iznenadena). O, mati, vi ste! — Da, najrajši sem med svojimi ljubljenkami. Sedite vendar. — Dolgo vas že ni bilo k nam. Kaj boste pa povedali? (Pospravlja dalje.)

Marjeta (sede na klop pod oreh.) Z Matijem bi rada govorila. Kočo bi mi nekaj popravil — seveda o priliki. Ali je doma?

Najda. Ne, ni jih doma. Z Lipetom sta nekam šla, ni dolgo tega.

Marjeta. Pa mu ti povej. Reci, da sem bila tukaj — ali pa ga nekoliko počakam. Kje je pa Jerica?

Najda. Gotovo v hiši. (Kliče): Jerica, Jerica!

Jerica (v zgornjem oknu). Kaj je?

Najda. Stara mati so prišli! (Marjeti:) Mamica, glejte, kako lepo že cvetó te-le rože. (Kaže na grm rož.) In koliko cvetov imajo!

Marjeta (kima). Da, da — lepe so, res, lepe.

Najda. En cvet si utrgam — tako-le. (Si utrga cvet). Zato, ker je nedelja. (Si zatakne cvet v nedrije in stopi iz vrtička).

Jerica (dekljica dvajsetih let, precej krepka, vendar prijetne zunanosti, pride iz hiše). Pozdravljena, mamica! Tako malokdaj vas je videti. (Sede poleg Marjete. Najda stoji v bližini).

Marjeta. Starega človeka se vsakdo ogiba. Zato sem najrajši v svoji koči.

Jerica. Jaz bi vas že večkrat obiskala, pa imamo vedno dosti dela. Tudi pol ure se ne morem nikdar odtrgati. Toliko dela in samo štirje smo.

Najda. Res je, vedno je dosti opravka.

Jerica (Najdi:). Kako lepo rožo ima. Kdo ti jo je dal?

Najda. Na vrtu sem jo utrgala. Saj ne boš huda, kajne?

Marjeta. Deni jo v posodo z vodo in ostala bo dolgo lepa in sveža.

Jerica. Najlepšo utrga! (Užaljena.) Brez namena gotovo ne. Morda je komu namenjena?

Najda. Utrgala sem jo brez namena — iz razposajenosti. Ali si huda? Če hočeš, saj jo dam tebi? Hočeš?

Jerica. Le obdrži si jo! Ne maram! (Vstane.)

Marjeta. No, no, Jerica — zato vendar ne boš užaljena. Utrgaj si tudi ti eno. Saj jih je dovolj.

Jerica. Nočem! Najlepšo ima že ona!

Marjeta. Ne bodi taka — saj sta si sestri.

Jerica (zaničljivo:). Sestri — hm, da.

Marjeta. Jerica, Jerica!

Najda. Tu jo imaš. (Ji ponudi rožo.) Vzemi jo, nočem, da bi me slabo sodila.

Jerica. Ne maram! Daj jo tistemu, kateremu je namenjena! (Razžaljena odide za hišo).

Marjeta. Oj mladina! (Kliče). Jerica, Jerica! Ostani tukaj!

6. prizor.

Najda (začudeno:). Kdo pa jo razume?

Marjeta. Kakor majhni otroci! — Kaj pa je med vama, da sta si takoj navskriž? — Morda je ljubosumnost vmes?

Najda (se premaguje). Jaz ne vem — že dolgo je taka. Ob vsaki priliki se obregne obme. — Meni

je tako težko — enkrat mi je celo rekla: Pri-te-pen-ka! (Si zakrije obraz s predpasnikom).

Marjeta. Ne jokaj. Sem k meni sedi. Ne poznaš še sveta, zato ti takoj solze polijejo lice. — Nič ne maraj! — K meni sedi in utolaži se. Jaz ti povem kaj lepega.

Najda (sede k nji). Mati — kajne, saj vam smem tako reči? Saj ne poznam druge matere! Vi ste mi bili vedno tako dobri in ste me imeli vedno radi. Povejte mi, zakaj mi je rekla: Pri-te-pen-ka?

Marjeta (jo boža po laseh). Ne jemlji si k srcu — saj Jerica ni hudobna, samo vihrasta je. Ne zameri ji — brez pomisleka je to rekla.

Najda. Vem, da ni hudobna — ali meni je zelo hudo. Rekla je, da niti pravega imena nimam, da Najde ni v nobeni pratiki. Iskala sem — in res nisem našla tega imena med svetnicami.

Marjeta. Ne poslušaj je! Ti imaš veliko zaščitnico, namreč — Marijo!

Najda. Zakaj me pa potem ne kličejo za Marico?

Marjeta. Ko si bila še majhna, so ti vedno rekli Najda, in tako je ostalo do danes.

Najda. Mati, povejte mi še nekaj. Glejte, vsak človek ima mater in očeta. — Kje je moja mati in kdo je ona? Kdo je moj oče?

Marjeta (začudeno:). Kako čudno vprašuješ? Mar ni Marija mati nas vseh — in Bog, Oče nebeški, tudi naš Oče? Ostani vedno v njegovi milosti in srečna boš. (Vstaja.) Jaz grem. Solnce že zahaja — moje noge pa so že vse trde. Pozdravi mi sina Matija in povej mu, da sem ga čakala. Oglasi naj se enkrat pri meni. — Pa lahko noč! (Počasi odhaja na desno. Najda zamišljena obsedi).

Klepec (pride iz Šimčeve hiše. Šteje denar.) Groš mi je utrgal. Naj ga ima! Na vesti naj mu gori do konca dni — prav do smrti! Skopuh stari! (Spravi denar v žep. Zagleda odhajajočo Marjeto.) Mati Marjeta, počakajte me — greva skupaj; boste kaj povedali! (Odide hitro za njo).

Najda (sama.) Noče mi dati pravega odgovora — rajši gre. Zdaj vem vse, vse! Pritepenka sem — zavržena! (Zaiht).

7. prizor.

Štefan (pride z leve zadaj). Najda, kaj je? Zakaj jokaš? Ali ti je kdo kaj žalega storil? Jaz mu pokažem! (Krči pesti.)

Najda. Nič ni, Štefan, nič. Odkod si pa prišel? (Vstane in si otare solze).

Štefan. Zakaj mi prikrivaš? Povej, kdo te je zalil? Kaj se je zgodilo? Povej mi.

Najda. Ne moreš mi pomagati.

Štefan. Zakaj ne? Kaj mi ne zaupaš? Od mladih nog se poznavam in vedno sva si bila dobra. Pomagam

ti, če je le v moji moči. Povej mi, kaj ti teži srce! Zate, Najda, storim rad vse, prav vse!

Najda. Tú mi ne moreš pomagati. Ne da se več prenaprediti — tudi pozabiti ne. Ko izveš, vem, da se me boš ogibal — dasi jaz nisem kriva, da je tako! (Zaihti in odide za Rovanovo hišo.)

Štefan. Najda, kako govoriš? Ne razumem te! (Gleda za njo. Solnce zahaja).

8. prizor.

Rovan in Burnik (prideta z desne zadaj).

Rovan (Burniku:): Torej si se vrnil v domači kraj? Dokaj let te ni bilo ne izpregled.

Štefan (Rovanu:): Dober večer, oče!

Rovan. Bog daj! (Burniku:): Koliko let je, kar si šel od doma?

Burnik (kakih 60 let star, slabo opravljen. Na desno nogo šepa). Trinajst let, da, trinajst let je že preteklo, kar sem zapustil to vas, svoj rojstni kraj. Potikal sem se po hrvaških šumah prav do zadnjega časa. Pred par meseci pa mi je padlo bukovo drevo na nogo in od tedaj nisem več za delo. Vrnil sem se torej, nadloga za občino. Kaj sem nekdaj bil, veš — Luka Burnik ni bil eden zadnjih!

Štefan (stopi bliže). Vi ste — Luka Burnik?

Rovan. Seveda, on je! Tudi jaz ga nisem takoj spoznal. Postaral se je za dvajset let.

Burnik (Štefanu:): Čigav si ti — ne spominjam se te?

Rovan. Štefan — Šimčev Štefan, kaj ga ne boš poznal!

Burnik A — saj res! (Mu poda roko.) Iz te-le hiše, kajne? (Pokaže na Šimčevo hišo.) Spominjam se še. Bil sem poleg, ko je umirala tvoja mati. Ti si bil še majhen. Koliko si imel? Dobrih deset let.

Rovan. Seveda ni več imel. Zdaj jih boš štiri-
indvajset, ne?

Štefan. Sem jih že.

Rovan. Čas gre hitro. No, kar je rajna Urša umrla, bo pa že tudi 14 let. Deset let je imel, ne dosti več.

Burnik. Jako dobra žena je bila tvoja mati.

Rovan. Večna luč naj ji sveti! — Po hiši in pri živini moram še pogledati. Lahko noč, Luka! (Mu poda roko.) Če morebiti nimaš iti kam spat, ležeš lahko tudi pri meni na svisli — samo na ogenj pazi. Lahko noč! (Odide v hišo).

9. prizor.

Burnik (sede utrujen na klop). Lahko je ponosen! Tudi jaz sem bil nekdaj! Takrat še nisem hodil na svisli spat. (Se bridko zasmije.) Zdaj? Zdaj sem berač. Vse se me izogiba; podijo me od hiš, četudi sem pošten, vtem ko se mnogokateri slepar in nič-

vrednež šopiri po hiši, ki je ni podedoval, ne sezidal iz lastnih žuljev. Taka je pravica na svetu! (Vstane.) Kaj se mari nisem vse življenje mučil? Zjutraj z zoro sem vstajal, zvečer zadnji legal k k počitku. Kaj imam zdaj od tega? — Nič! Brez-vesten goljuf me je spravil ob domačijo, me je pognal v svet! (Pobit sede nazaj na klop.)

Štefan. Sram me je, da je ta človek — moj stric. Niste vi edina njegova žrtev, tudi mene hoče ogoljufati.

Burnik. Tudi tebe? O lopov!

Štefan. Da, tudi mene. Vi pa mi lahko pomagate.

Burnik. Kako naj ti pomagam?

Štefan. Vi ste bili priča pri oporoki moje matere. Ulčar in Hrast sta že mrtva; torej ste vi edina še živa priča. Se li še spominjate, da je moja mati rekla Pehaču: — Pri tebi je dvesto goldinarjev dolga, katere lahko vknjižiš na hišo. Druzega dolga ni! — Se spominjate?

Burnik. Prav dobro! Res, ravno tako je rekla. Kaj naj bi bilo iz tega?

Štefan. To boste pričali pred gosposko. Ako se nama posreči iztrgati mu plen iz rok, vam bom hvaležen vse življenje in pri meni boste imeli kót do smrti.

Burnik (vstane). Kje je slepar? Rad bi mu pogledal oči v oči, lopovu!

Štefan. Zdi se mi, da se duri odpirajo. — On je. (Stopi v ozadje).

10. prizor.

Pehač (pride na prag hiše). Kako lep večer!

Burnik (stopi bliže). Kajne? Človek, ki cel dan dela, pošteno dela, se zvečer rad veseli krasnega sveta! Krasno je — žal, da mora zemlja nositi tudi toliko sleparskih nevrednežev!

Pehač. Berač, kdo si in odkod? Zdi se mi, da me zasmehuješ!

Burnik. Berač! (Se zasmije in stopi bliže.) Kdo je kriv, da sem berač? Govori!

Pehač (ga spozna). Kaj — ti si — Luka — Bur...?

Štefan (stopi naprej). On je, da! Vrnil se je preje, nego sem pričakoval. Na skorajšnje snidenje pred gosposko! (Odide za hišo. Mračni se vedno bolj).

11. prizor.

Pehač. Vem, uničila bi me rada, vtopila v žlici vode. Ne bojim se vaju! (Burniku:): Kaj me nadleguješ? Pusti me v miru! — Kaj meni mari berači? Kaj hočeš od mene?

Burnik. Samo to, kar je mojega! Domačijo, katero si mi po goljufiji prodal. To hočem, to mi daj nazaj!

P e h a č. Postopač! Sam si si bil kriv! Kaj naj mar jaz podpiram pijance in potepuhe? Ne hodi mi več blizu! — Pusti me v miru! (Odide v hišo in zaloputne vrata za seboj.)

Burnik (sam). Ne boš! Ne pustim te! Še se bosta srečali najini poti! Jaz se te ne izognem. Morda pride še kdaj moj dan — in ako tudi ne, drezal te bom vedno kot slaba vest! Hahaha!

12. prizor.

Lipe (pripoje z desne). Le Najdo imam rad, druge ne bom ljubil — nikdar tudi snubil... (Se zasmije.)

Burnik. Človek, kdo si?

Lipe. Oho! Kdo sem? Ali me ne poznaš? Jaz sem Lipe — da, Lipe sem in sem pri ti-le hiši za velikega in za malega hlapca; včasih pa še za pastirja, kakor že pride. I kdo si pa ti? Čaj, da te pogledam.

Burnik (hoče iti. Lipe mu zastavi pot.) Pusti me, zelo malo se mi ljubi, da bi te poslušal. (Gre.)

Lipe (ga ujame za suknjič). Počakaj vendar, prijatelj! Jaz sem danes prav dobre volje. Veš, pri Bokalčku sem bil. Poznaš ti Bokalčka? Dobro vino ima, res dobro. Pa to moram še tudi povedati: Filip sem pravzaprav, pa mi vsi kar nakratko Lipe pravijo. Meni je pa vseeno, naj bom Filip ali pa Lipe. Tudi ti mi lahko Lipe rečeš. Pri ti-le hiši služim, kakor sem že rekel. Ali ti poznaš Najdo?

Burnik. Najdo? Ne spominjam se — pač, pač — bila je še otrok...

Lipe. Kaj? Otrok? Ti, glej, da me ne razkačiš. Najda je dekle, in še zalo dekle! Veš — jaz jo imam rad — no rad jo imam. Kaj praviš ti k temu?

Burnik. Kaj mi mari to? Sam glej — tepec! (Odide na desno zadaj. Je precej temno.)

13. prizor.

Lipe (sam). Kaj je rekel? Tepec! — Škoda, ker sem ga izpustil. — Počakaj no malo! (Stopi za njim, toda obstane.) Stoj, Lipe — kvaterna nedelja je, ne smeš se tepsti. (Žuga.) Sreča tvoja! Kdo neki je in kaj stika okrog? Deveto leto sem že pri Rovanu in dve uri naokrog poznam vse ljudi, tega pa še nisem videl. Sumljiv je, na vsak način je sumljiv. Kaj pa, če je kakšen rokovnjač? Najbrže? Fant, tukaj pokaži korajžo! Gotovo pride še nazaj — počakam ga. (Sede na klop.) Kvaterna nedelja je sicer, pa rokovnjača že smem premikastiti, mislim? (Se nekoliko svetli.) Kar tu-le ležem. (Leže, toda se zopet sklone.) Nevarni ljudje pa so tudi ti spaki! Dolge nože imajo vedno pri sebi, kakor sem slišal. (Se plašno ozira.) Saj ga nemara ne bo nazaj. Danes bi

se ne tepel rad, kvaterna nedelja je. Drugi fantje ne gledajo nič na to, jaz pa spoštujem božje zapovedi, zato grem rajši spat. (Vstane. Luna posveti.) Oho, luna se kaže! Zdaj ga pa že počakam! Zdaj naj pa le pride! To je najhujše, če človek ne vidi svojega sovražnika. Zdaj ga pa počakam zdaj! Če bo sila, bom klical pa na pomagaje. (Leže na klop. V daljavi se sliši petje: Nocoj je pa en lep večer... Nato nekdo zavriska. Ura bije deset.)

P e h a č (pride previdno z motiko iz hiše). Deset — dovolj pozno je. Nikogar ni več na vasi.

Lipe (previdno vstane in stopi za drevo). Luna ga trka.

P e h a č (gleda okrog sebe; tudi za hišo gre pogledat). Varno je. Zdaj vas dvignem. (Prisloni motiko k zidu in hoče premakniti kamen. Se upira.) Težak si, kamen — moč me zapušča.

Lipe (ga opazuje, se zasmije).

P e h a č (prestrašen sede na kamen). Zdi se mi, kakor bi se bil nekdo zasmel? (Vstane in pogleda semintja.) Nič ni bilo. Morda sova ali kaka druga nočna ptica. Le na delo! Brez strahu! (Premakne kamen in koplje.) Zakaj mi vedno sili v misli? Pošteno ali nepošteno — moji so zdaj ti cekini in tolarji. — E, proč vsi ti spomini! (Poklekne in grebe z rokami.) Še ste notri še! Niso vas snedle miši in tudi tatovom se ni sanjalo o vas. (Vzame vrečico iz jame, zasuje jamo in postavi kamen na prejšnje mesto.) Ko bi ljudje vedeli, koliko vas je, to bi mi zavidali, in varni bi ne bili niti ponoči niti podnevi pred njimi. — (Vzame vrečico, motiko pa pusti ob zidu.) To je zdravilo za moja stara leta — cekinčki. (Odide v hišo.)

Lipe (stopi izza debla in ogleduje kamen). Kaj je brskal okrog kamena, ta stari čuk? Prestavil ga je, pozna se. (Pobere cekin.) Kaj je pa tole? Krajcar ni, je prevelik. Tudi je bolj rumen. Takega denarja še nisem videl. Čuden, res čuden denar. Bogvé ali ima Bokalček še odprto? Grem pogledat. On bo že vedel, kakšno vrednost ima ta spaka. (Odide na desno, zadaj zavriska.)

14. prizor.

Štefan (pride izza Šimčeve hiše). Ne da se mi spat. Srce me vleče k njej. Rad bi izvedel, zakaj je jokala. Neumljivo mi je njeno vedenje. Toda to ni prav, ne smem je buditi — pozno je že. — In vendar — pokličem jo. (Stopi k oknu in trka.) Najda, Najda, čuješ? Odpri malo!

P e h a č (pride s svetilko iz hiše). Ni ga in ga ni. (Išče.) Enega manjka. Vrečica ima luknjo — te vražje miši! (Išče.)

Štefan (stopi od okna). Stric je. (Stopi bliže.) Kaj ste izgubili? Kaj iščete?

P e h a č (se ustraši; svetilka mu omahne). Kdo si?

Štefan. Kaj me ne poznate?

Pehač. Ti si? Kaj stikaš ob tej uri? Spat se izgubi!

Štefan. To je moja stvar! Nisem več otrok, da bi hodil na vaše povelje spat.

Pehač. Vedi, da sem tvoj varih, ubogal me boš!

Štefan. Ne! Takega varuha ne potrebujem. Bili ste varih meni in moji domačiji, pa ste varovali le sebe. Me razumete? Zato ste v mojih očeh samo navaden, ničvreden goljuf!

Pehač (se strese od jeze). Fant, tako govoriš z menoj? Kaj sem jaz? (Prime motiko.)

Štefan. Slepar, goljuf! (Se obrne, da bi šel.)

Pehač (ga udari z motiko). Na, tu imaš sleparja! Pobalin!

Štefan (se prime za glavo in sesede). Joj, pomagajte!

Najda (odpre okno). Kaj je, za božjo voljo? Štefan, ali si ti? (Zapre okno.)

Pehač (se pripogne k Štefanu). Kaj sem ga preveč? Ni sile. (Žuga proti Rovanovi hiši.) Vražja deklina; čakaj, tudi tebe se bom izkušal iznebiti! (Se umakne z motiko za hišo).

15. prizor.

Najda (pride iz hiše in steče k Štefanu). Štefan! Štefan! Ali slišiš! Joj, ves krvav je. Ubit je! Štefan! — Kaj naj storim? Ali naj ljudi pokličem? (Zmoči

na vodnjaku žepni robec.) Obrišem mu kri, saj mogoče pride zopet k zavesti. (Mu moči čelo.) Štefan, slišiš, jaz sem, Najda! Slišiš, jaz sem pri tebi! Odprl je oči! Hvala Bogu, saj ni tako hudo!

Štefan. Najda — ti si? (Se nekoliko dvigne.)

Najda. Ali ti je hudo, te zelo boli? Čakaj, obvežem te. (Zmoči iznova robec in mu ga pritrdi na čelo.) Tako, zdaj bo bolje? Ali te boli?

Štefan. Ne — saj si ti pri meni. (Vstane in sede na kamen. Najda mu pomaga.) Hvala ti — rešila si me smrti. Ko bi se ti ne bila oglasila na oknu, bi me bil ta zverina ubil.

Najda. Kdo te je?

Štefan. Pehač, moj stric. (Jo prime za roko.) Najda, hvaležen sem ti. Kdaj ti povrnem?

Najda. Povračilo pride od Druzega! (Mu odtegne roko.) Zdaj pojdi k počitku. Jaz grem tudi, saj veš, kakšni so ljudje.

Štefan. O, vem, vem! Torej pojdi! Lahko noč! (Vstane in jo prime za roko.) Najda, tega ti ne pozabim nikdar!

Najda. V sili se mora pomagati vsakomur, najprvo pa prijatelju. Lahko noč! (Odide v hišo.)

Štefan (sam.) Lahko noč! — Prijatelju? Samo prijatelj sem ji, nič več? Kako rad bi povedal, da jo ljubim! Toda ne morem, ne morem. Spavaj sladko, srce zlato! (Počasi odhaja. — Zastor pade.)

(Dalje.)



Ljud in jaz.

Zložil Ant. Medved.

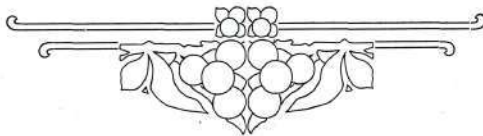
O meni se je motil svet
in se morda še danes moti,
a jaz sem hodil vrsto let
in hodim še po svoji poti.

Ko se je gnetel ljud naprej
in jaz sem v blatu kdaj obtičal,
o, to pljuval je fej na fej,
o, to me je z jezikom bičal!

Pomislil ni in ni ga sram,
da s pljunki in stopinjo trdo
na prašno pot življenja sam
namešal mi je blato grdo.

In ko sem vstal, morda je kdo
bodočnost lepo mi obetal,
a klelo jih je sto in sto,
da sem za njimi jo prikretal.

Le plezaj, ljud, naprej in gor,
jaz rad ostanem zadaj, doli.
Ne maram biti tebi vzor,
kot meni ti ne boš nikoli.



Zaklad.

Narodni igrokaz v štirih dejanjih. — Spisal Ksaverij Andrejev.

(Dalje.)

Drugo dejanje.

Pri Rovanu. Preprosta kmetiška soba. Vrata zadaj in na levo. Zadaj tudi okno. Na desni spredaj miza in dva stola. V levem kotu peč, v desnem stara omara. Ob peči klopi. Na steni sveta podoba.

1. prizor.

Rovan (sedi pri mizi in gleda v pratiko). Danes je ponedeljek — hm — jutri bo torek, bo sveti A-h-a — daj no, ti poglej, kak svetnik bo.

Jerica (pospravlja po omari. Pogleda.) Sv. Ahacij. Rovan. Saj res, sveti Ahac bo, da — je že res. V sredo bo pa kresni večer.

Jerica. Jutri bodo fantje pobirali za kres. Ali jim boste kaj dali?

Rovan. Tri butare jim daj, če bi me ravno ne bilo doma. Škoda kaj več za nepotrebni ogenj.

Jerica. Samo treh jim pa res ne smemo dati. Saj jim je še Kajžar obljubil pet velikih. Štiri jim bom dala, bo večji kres.

Rovan. Pa jim daj štiri, no, veljati mora itak vedno tvoja. (Vstane in si baše čedrico.) Najde še ni s Planice?

Jerica. Ne še. Ne vem, zakaj da hodi toliko časa.

Rovan. Je debele pol ure do Planice in nazaj pel... (Prižiga pipo.) Klepec je tudi obljubil, da pride danes v štero. Ponedeljek je, ne bo ga.

Jerica. Lahko še pride; saj še ni pozno, smo komaj pojužinali.

Rovan. Ne pozabi živine, če Najde ne bo še tačas. Pratiko tudi spravi, da se ne izgubi. (Odide zadaj.)

2. prizor.

Jerica (naslonjena na mizo, lista po pratiki). Koliko nedelj imamo po Veliki noči?

Štefan (pri oknu, z obvezano glavo). Najda, si ti?

Jerica (stopi k oknu.) O, Štefan! Kaj pa je no-vega!

Štefan (v zadregi.) Nič posebnega. Sem mislil, da je Najda.

Jerica. Kaj ti ni ljubo, ker sem jaz?

Štefan. O, zakaj? Saj sva si prijatelja. Ne sovraživa se menda ne?

Jerica. Kaj ti je, da si obvezan?

Štefan. Nič hudega. Glava me malo boli. Ne zameri, moram iti, imam mnogo dela.

Jerica. Kam se ti mudi? Postoj še malo!

Štefan (že odhajajoč.) Pridem pozneje kaj v vas! (Odide na levo.)

Jerica (gleda za njim.) Še ne ozre se ne! Vem, radi nje se me izogiba; več mu je kakor jaz. (Vrže jezna pratiko na omaro.)

3. prizor.

Lipe (pride zadaj. Odloži sekuro.) Kaj pa je? Kaj se ti nič pratika ne smili? (Gleda Jerico.)

Jerica. Kaj me zijaš? Me še nikoli nisi videl?

Lipe. Takole hude še ne, take se te tudi kmalu nagledam.

Jerica. Izgubi se! Sem te sita, če te le vidim, kaj še le, če te poslušam!

Lipe. Le poslušaj me; boš pa dvakrat sita. E, Lipe ni tako bedast, kakor je videti. On več vidi in ve, kakor pa tisti, ki bi videti moral. Danes si jako slabe volje, in kaj praviš, ali bi uganil, zakaj? (Se smeje.)

Jerica. Kaj te briga? Ti si tepec!

Lipe. Vem, da sem tepec. Vendar se mi le nekaj sanja. Štefana si videla, on pa tebe ni; ali te pa celo ni hotel videti? (Se smeje.)

Jerica. Molči! Kaj me dražiš? Če bi ti res kaj videl, bi že zdavna lahko spoznal, da Štefan ne vidi druge, nego Najdo.

Lipe (iznenadeno.) Kaj? Najdo?

Jerica. Res, res, ali ti moram to šele jaz povedati? (Zaničljivo.) Si ti kakšen fant? (Odide na levo.)

4. prizor.

Lipe (stoji sredi sobe, s povešeno glavo). Mogoče, ona ljubi Štefana. Imel bo hišico, jaz pa nič. — Mlad je in zal — jaz star in grd. Priznam, nisem zanjo. Vendar ne more zahtevati, naj jo pozabim! Prej moram iztrgati to srce!

Najda (pride zadaj z namiznim prtom v roki). No, Lipe, si že gotov z jelšami? Kajpa, si že južinal?

Lipe. Ne še.

Najda. V peč sem ti postavila, da bo gorko ostalo. Čakaj, da ti prinesem.

Lipe. Ni treba, nisem lačen. (Jo ujame za roko.) Najda!

Najda. Kaj ti je? Ves se treseš.

Lipe. Glej, radi tebe se tresejo te roke. Rad te imam, zato se mi krči srce. Vem, nisem zate. (Izpusti njeno roko.) Ti ljubiš drugega. Bodita srečna! Moje ljubezni pa ti ne ukrade nihče! Srce te bo ljubilo do zadnjega diha. Brat, da, brat in še več ti hočem biti. Saj smem, Najda, kajne? Srečna, srečna bodi! (Odhiti na levo.)

Najda (sama). Kaj naj to pomeni? Ali se mu je zopet zmešalo? (Razgrinja prtljago na mizo.) Škoda, dobrega srca je in priden.

5. prizor.

Štefan (pride zadaj. — Za odrom Rovana. — Štefan se ogleda). Ali si sama?

Najda. Mislim da, saj stene nimajo ušes.

Štefan. Videl sem te prihajati. Čakal sem te.

Najda (kakor bi se ne menila zanj). Nerodna pot je, polna kamenja.

Štefan. Res, polna kamenja.

Najda (se obrne k njemu). Kaj parana? Te boli?

Štefan. Nič ni nevarnega. Jutri ali pojutranjem bom že brez obveze. Ali si že komu omenila snočnji prigodek?

Najda. Ne. Zakaj naj bi pripovedovala, saj nikogar ne briga?

Štefan. Prav. Ne povej nikomur, ker nočem, da bi ljudje jezike brusili. (Se ji bliža.) Ali boš kaj huda?

Najda (začudeno). Zakaj?

Štefan. Tvoj robec sem zapravil. Danes zjutraj sem ga opral, da ti ga vrnem. Obesil sem ga na plot, da bi se posušil, ko pa pridem čez čas nazaj, ga ni bilo več. Gotovo ga je kdo ukradel.

Najda. En robec, kaj zato; saj ni bil dosti vreden.

Štefan. Torej me ne boš nič okregala? Bal sem se, da me zapodiš, češ, toliko se brigaš za moje stvari.

Najda. Saj sem t'ž že rekla, da ni dosti vreden.

Štefan. Zame mnogo. Jaz sem ga višje cenil nego tisoč drugih! Verjemi mi, hudo mi je, da sem ga zapravil. O priliki ti kupim novega, židanega.

Rovan (za odrom Lipetu). Kaj pa počneš! Že zopet noriš?

Štefan (prestrašen). Oče prihajajo, moram iti, nočem, da bi me videli, ker sem obvezan. Torej ne povej nikomur! Zbogom! (Odhiti zadaj.)

Rovan (pred oknom; se krega proti desni). Vrag vzemi take hlapce! Spat se izgubi v steljo! Prespi svojo neumnost, ne pa da mi tukaj živino mučiš! (Gre na levo in stopi v sobo.)

Najda (stopi k oknu in gleda proti desni). Kaj je zopet?

6. prizor.

Rovan (vstopi zadaj. Jezno). Kaj naj počnem z njim? Vrag in taki hlapci!

Najda. Kaj pa je? Ali Lipe zopet nori?

Rovan. Da. Kravo, lisko, je hotel okomatati, češ, da se popelje v svate. Kar spodil bi ga!

Najda. Nikarte, očec, saj bo kmalu zopet pameten. To traja le kratek čas.

Rovan. Seveda, le kratek čas! Jaz potrebujem ljudi za delo, ne za neumnost! Sploh ti ga ni treba zagovarjati. Kaj stojiš tukaj? Nimaš nič dela? Saj pravim, vsi skupaj niste za nobeno rabo! Kar prodal bi grunt in šel drvarit. (Najda hoče iti na levo.) Čakaj malo! Kaj je iskal Šimčev Štefan pri nas?

Najda. Jaz ne vem — menda nič.

Rovan. Tako, nič? Kaj pa se pravi to: nič, nič? Le glej, deklina, meni se vidi, da vidva prazne muhe lovita. Ni sicer napačen fant, toda stvari so take, da je bolje, da se ne poznata. Jaz tako želim, jaz ti prepovedujem z njim govoriti. Me razumeš? Upam, da boš ubogala. Odgovori!

Najda. Ne vem kaj, še nisem mislila o tem.

Rovan. Že prav. Upam, da se boš ravnala po mojih besedah? Zdaj pojdi!

Najda. Kakor želite, ubogala vas bom. (Odide na levo.)

Rovan (sam). Sirota! Ničesar še ne vé, kako je bilo z njo. Čim pozneje izve, tem dalje bo vesela. (Stopi k oknu.) Lej zlomka, Pehač jo k nam krevsa, pa ga že ni bilo pri meni, ne pomnim od kdaj. (Gleda skozi okno.)

7. prizor.

Pehač (pride). Kaj na vreme gledaš? Lepo bo, lepo; kresni teden je po navadi lep.

Rovan (stopi od okna). Kaže za suho vreme, da. Kaj je pa tebe prineslo k nam? Po navadi te ni nič videti. Menda vedno pri denarju sedi in šteješ?

Pehač (sede na klop ob peči). Sedel bi že, sedel in štel, ali kaj, ko nimam kaj. E, veš, revež sem, prav res sem revež. Še občini bom v napotje, če bom kaj dolgo travo tlačil.

Rovan. Neverjetno. Ljudje namreč pravijo, da imaš ti precej pešak, pa ne bučnih, ampak srebrnih in zlatih.

Pehač. Jeziki, seveda! Ti ne dajo nikdar miru. Saj vem, kdaj bi me bili že radi zagreblji, da bi prebrskali moje skrinje. Vsi, prav vsi so taki! Štefan ni nič boljši! Še iz hiše bi me zapodil, če bi me le mogel!

Rovan. Ni tako hudo, ne! Štefanu ni nič reči, fant je, da malo takih.

Pehač. Pri tebi, ki nimaš oči, da bi videl. Še tega ne vidiš, kar se godi krog tvoje hiše.

Rovan. Kaj hočeš s tem reči? Jaz ne vidim nič slabega.

Pehač. Nič slabega? Najda je pri tebi tudi dekletke, da malo takih, kajne? Saj jo imaš kakor za svojo. Dobro srce imaš! (Se hudobno zasmije.)

Rovan. Boljše srce pač kakor pa tisti, ki bi ga imeti moral. (Pogleda Pehača; ta obrne oči v stran.) Da, dobijo se ljudje, kateri tudi vesti nimajo, in to je sramotno! Pobral sem siroto na pragu, vzel jo na roke ter nesel v hišo, v katero pravzaprav ni spadala. Ljudje so govorili marsikaj. Morda se še spominjaš?

Pehač. Ha — ljudje! Žive hudobe! Jaz nimam nič pri tem.

Rovan. Sicer pa pustiva to. Vzrastla je kot moja hči in ne cenim je nič manje. Tudi kar se tiče tvojega namigavanja o moji slepoti — ni tako. Jaz sem že storil svoje. Deklini sem prepovedal govoriti ž njim. Stori ti isto s fantom.

Pehač. Hm — ne vem, če bo šlo kar tako? Stvar je že predaleč.

Rovan. Opazil nisem še nič slabega.

Pehač. Pa jaz! Poslušaj! (Vstane.) Odprem ti oči. Snoči — bilo je že krog polnoči — sem dobil Štefana in Najdo tamle zunaj. Kaj porečeš k temu?

Rovan. Proti polnoči? Ne verjamem. Ti hočeš, da bi zrojil nad dekletom. Ne verjamem — to je laž?

Pehač (izvleče iz žepa Najdin robec). Ali je to-le tudi laž? Le glej, Najdin robec je; izgubila ga je, ko sta stekla narazen. Seveda sem jaz fanta pošteno oštel.

Rovan (ogleduje robec). Nisem ga še videl pri Najdi.

Pehač. Njen je, njen, le prepričaj se!

Rovan. Se bom že prepričal. Jerica bo poznala robec, njo prašam.

Pehač. Da, le prašaj Jerico! Najdin je — lahko prisežem!

Rovan. Prisega je sveta stvar in je ta robec pač ni vreden. (Spravi robec na omaro.) Če je torej resnica, kar si mi pravil, storim že svoje.

Pehač. Ko bi bil jaz na tvojem, spodil bi jo od hiše. Sramoto ti napravi!

8. prizor.

Klepec (in Jurče vstopita). Dober večer in za-beljen krompir vsem skupaj! Aha, pa sta samo dva; pa samo vama! Očka, vidite, pa sem prišel, kakor sem obljubil, tako sem prišel. Sem rekel, v pone-deljek pridem, in sem prišel. (Jurčku:) Jurče, kar sem-le odložil. (Mu pokaže na levo spredaj.)

Jurče. A, kar na tla! (Drži v rokah trinogati stolec in zaboj z orodjem.)

Klepec. Ti si pravi Jur! (Mu vzame iz rok zaboj z orodjem in strese po tleh. Vzame še stolec in ga trdo postavi na tla.) Tako! (Pokaže stolec.) Vidiš, to je tvoj kraljevski prestol, zapomni si to!

Rovan. Precej si se zakasnil. Kaj boš še danes podelal? Pozno je že.

Klepec. Kar danes ne bom, ostane za jutri. Le skupaj znesite, prostora dovolj naredite, da bo Klepec klepati začel. (Jurčku:) Jurče, ali že znaš tisto mojo?

Jurče. A, tisto...?

Klepec (zapoje). Šivam, krpam že dokaj let — po tem pregrešnem svet'... No, kaj ne misliš peti?

Jurče. Nak — ne znam — je predolga.

Klepec. Fant, iz tebe ne bo nič! Že vidim — imaš pretrdo glavo! (Si zažvižga veselo pesmico.)

9. prizor.

Kajžar (vstopi). Možiček je obritega obraza, že star, žuli vedno pipico). Lej ga šmenta, kako je vesel! Kje si se ga pa nabral?

Klepec. O, Kajžarjev oče! Kaj boste pa dobrega povedali? (Sede na stolček in se pripravlja k delu.)

Kajžar. I, kaj naj povem dobrega? Obutve imamo pri nas vsi raztrgane. Oglasi se, oglasi jutri pri nas, ker si že tako blizu.

Klepec. Tisto pa že, tisto! Pri vas, oče, se pa že oglasim — in še prav rad!

Rovan (vzame izpod klopi pri peči par črevljev in jih vrže Klepcu). Ná, tukaj imaš že en par!

Klepec. Aha! Veste, zakaj sem danes tako vesel? Zato, ker bo jutri godovnik našega patrona.

Rovan. Sveti Ahac?

Klepec. Sveti Ahac, dà. On, veste, je bil svoje dni črevljar — zato je naš patron.

Kajžar. Ti, tole pa že ne bo res! Sveti Ahac ni bil nikdar črevljar. Ta je pa že bosa!

Rovan. Jaz sem slišal, da je bil vojščak.

Klepec. Kaj vojščak, kdo pravi to? Na kopita je tolkel, to jaz dobro vem, saj sem v starih bukvah bral, ni dolgo tega!

Pehač. Kako boš bral, saj ne znaš!

Klepec (Pehaču:). Kdo pravi, da ne znam brati? Ti, Pehač, ti že ne znaš, to verjamem. Saj tebi tudi ni treba znati, zadosti, da dobro šteješ! Jaz sem pa že nekaj prebral, ne samo prebral, tudi sam sem že precej iztuhtal. Zato tudi dobro vem, da je sveti Ahac dreto vlekel — tako, kakor jo jaz zdajle! (Šiva in vleče dreto.)

Jurče (sedi na zaboju). Saj ni res! Ni bil čevljar, ne!

Klepec. Kaj se predrzneš! Jaz ti pomagam! (Ga lasa. Smeh. Jurče cvili.)

Kajžar. Si slišal? Še fant ne verjame. Cakaj, bom jaz povedal, kaj je bil sv. Ahac. V pridigah se sliši, da je bil mučenik.

Klepec. Mučenik, seveda je bil mučenik, saj smo vsi črevljarji mučeniki! Kaj boste meni pravili! S smolo in dreto je imel opraviti, to je kakor pribito! Ga ni, takega, da bi me prepričal, da to ni resnica! Ga ni in še enkrat rečem, da ga ni! (Vstane, vrže kladivo ob tla. Jurče mu podstavi šilo na stol. Klepec sede in odskoči). A-u-u-v! (Še gladi po telesu).

Rovan (smeje). Kaj pa je vendar?

Klepec. Na šilo sem sedel. Kako je prišlo na stol? Jurče, si ga ti . . . ? (Vsi se smejejo).

Jurče (hiti delati). Jaz ne, jaz ne!

Kajžar. Pusti fanta, pusti! To ni nič družega, kakor sveti Ahac te hoče s tem prepričati, da ni bil črevljar. Le meni verjem!

Klepec. Misliš? On naj bi mi podstavil? Ne boš. Pa naj bo! Ne bom se prepiral. To je pa tudi resnica, da takrat še niso šila poznali. Tudi bi bilo vseeno, če bi ga še danes ne! Nazarensko sem se zbedel! (Sede nazaj). Naj bo!

10. prizor.

Jerica (prinese z leve par črevljev). Moje najprvo! Še danes, če ne bom huda na vas!

Klepec. Zakaj pa ne! Dekle mora biti pod noge vedno zala, če ne, ni za ženina. Precej napravim, precej! (Jerica gre k omari).

Kajžar. E, Jerica ga tudi bosa dobi, kaj bi tisto.

Pehač. Pojutranjem ima pa mladina zopet svoje veselje.

Kajžar. Pri kresu, meniš, ne? Da, da, lep je kresni večer, res lep. E, kje so že tisti časi!

Rovan (pri omari). Poznaš ta robec? (Pokaže Jerici robec). Je Najdin?

Jerica (nekaj išče po omari). Da, njen je, dobro ga poznam.

Rovan. Že dobro. (Spravi zopet robec).

Kajžar (Jerici: Jerica, boš pojutranjem kaj vli-vala svinec?

Jerica. Ne vem.

Kajžar. Nič ne maraj, lani se ti res ni nič kaj pravega vtilo, mogoče se ti pa letos. Potem pa napravimo takole pred pustom svatbo, pa bomo plesali in vriskali, da bode devet vasi naokrog znalo, da so se pri Rovanu svatje zbrali! Ju-hu-hu!

Jerica. Nikar se ne norčujte! (Odide na levo).

11. prizor.

Pehač. Kajpa če se ji letos kaj slabega vlije, naprimer — kosa?

Kajžar. Tega jo pa Bog obvaruj! Umrla pa še ne bo! Tega bi ji ne privoščil.

Klepec. Kaj pravite, ali je res Marinkova Anica zato umrla, ker se ji je kosa vtila?

Pehač. Vsi tako pravijo. Ob letu je preminula.

Rovan. Bežite, bežite, plućnica jo je pobrala. Radi nje je umrla, ne pa radi kose!

Kajžar. Rovani, tako pa nikar ne govori! Usojeno ji je bilo, pa je. Še moja ranjka mati so mi pravili . . .

Rovan. Jaz ne verjamem. (Odide na levo).

12. prizor.

Klepec. Pustimo to, naj bo že, kakor hoče. Nekaj je pa le res (skrivnostno: namreč, da na kresni večer zakladi cvetó. Ali verjameta?

Pehač. Slišal sem že o tem. Težko jih je menda najti.

Kajžar. Pravijo, da jih vrag straži.

Klepec. Jaz bi jih šel iskat, toda sam ne grem. Ako bi bil še eden, tako korajžen, kakor jaz. Seveda poguma je treba!

13. prizor.

Lipe (pride od zadaj, gologlav, obstane na pragu). Kaj vam mari! Kaj me gledate? Kajne, lepa je moja ovčica, lepa? Pa prišel je in mi jo ukradel! Ali ste ga videli? Tam za ogrom je prišel — mlad — zal! (Se prime za glavo in bolestno zasmeje.) Kaj se režite, tepci stari! Mlad je in zal. Privoščite mi! Mislite — Lipe je bebec — on ne zna ljubiti. Mislite tako, da — poznam na obrazih! — Molčite — zakaj imam pa srce! — Moja ovčica, moja ovčica — tako lepa, tako čista! Umaže mi jo — ne, tega ne sme storiti! — Ne — ne, on je ne umaže — saj je dober, saj je priden. Imej jo, imej — ali moja je tudi! Moja, moja! (Odhiti zopet vun. Jurče steče za njim).

Kajžar. Šment, kaj pomeni to? Grem za njim pogledat. (Odide zadaj.)

14. prizor.

Pehač (Klepecu): Praviš, da bi šel zaklade iskat? Klepec. Šel bi jih, šel, če bi bil še eden — korajžen.

Pehač. Kaj če bi šel jaz s teboj?

Klepec. Ti? Imaš pogum?

Pehač. Ne vprašuj, strahu nimam. Razdeliva si, kar dobiva. Vsak polovico — veš!

Klepec. To se razume! Jutri se domeniva natančneje. Treba je več reči.

Lipe (vpije za odrom). Kaj me zijate, zijala široka? Veselite se — radujte se nad mano!

Klepec. Kaj tako vpije Lipe? Pojdiva gledat!
Pehač. Pojdiva! (Gresta zadaj. Med vratimi :) Imaš
že pripravljeno, kar treba?
Klepec. Vse, vse! (Gresta).

15. prizor.

Najda (pride z Rovanom z leve). Verjemite mi,
da ni bilo tako, kakor vi trdite! Kako naj vam dru-
gače povem?

Rovan. Ne potrebujem nobenega izgovora,
je dovolj jasno! Dekle — noč ima svojo moč! (Ji
vrže robec.) Tu imaš robec! — Saj je tvoj, ne?

Najda (pusti robec ležati). Moj je, da. Kdo vam
ga je dal? Govorite, kdo ga je prinesel?

Rovan. Nekdo, ki ga je našel. Tega nisem
pričakoval od tebe! Mislil sem, da boš v korist in
čast naši hiši! Kako sem se varal!

Najda. Oče, ne sodite me krivo. Dozdeva se
mi, čigavo bi bilo to delo. Nikdar mu nisem nič
žalega storila in ne vem, zakaj me preganja, ta
Pehač; kajti to je njegovo delo. In vi mu vse
verjamete?

Rovan. Čemu toliko prerekanja! Tudi bo bolje
zate. Za jutri spravi svoje reči skupaj, preskrbim ti
drugod službo. Nočem, da bi morda prišla sramota
na našo hišo.

Najda. Od hiše me gonite? Kaj sem zakrivila?
(Zakrije obraz s predpasnikom in zajoka).

Rovan. Želim ti samo dobro, zato moraš od
tod. Morda mi boš še kdaj hvalo vedela. Zdaj si
še premlada, da bi vse razumela. Če boš kdaj kaj

rabila, ti je še vedno odprta naša hiša — tudi nazaj
prideš še lahko — seveda — takoj ne.

Najda. Hvala vam, Bog vam povrne vse
dobre namene. Hvaležna sem — vam . . . (Ihti.)

Rovan. Saj veš — ne morem drugače. Ljudje
so hudobni — in naša hiša je neomadeževana.

Najda. Delate mi krivico! Da pa ne pride
sramota na vašo hišo, grem še nocoj. Tudi vam
hvala za vsako nadaljno skrb; službo, če Bog hoče,
si preskrbim sama. Tako malo vredna — še — nisem!
(Ihti.)

Rovan. Ne bodi svojeglavna!

16. prizor.

Lipe (Klepec, Pehač in Jurče pridejo od zadaj. Lipe
gologlav, razmršen, ima klobuk v roki). Kaj je, Najda, kaj
je? (Jurče ga cuka in mu nagaja.)

Najda. Zdaj grem — zbogom . . . (Gre, pri
vratih se nasloni in krčevito zajoka.)

Rovan. Nocoj te ne gonim od hiše! Kam
hočeš?

Najda. Upam — našla bom — dobre —
ljudi. Grem — k — Marjeti — v kočo. (Ihti.)

(Klepec dopoveduje nekaj Pehaču, pri tem kaže na Najdo
in Lipeta. Pehač mane roke.)

Lipe (stoji sredi sobe in gleda zdaj Rovana, zdaj
Najdo). Zakaj joka? Kaj ste ji naredili? Najda, go-
vori — povej!

Najda. Zbogom . . . (Gre.)

Lipe (Rovanu). Vi ste krivi! — Oče, vi ste
vrag! — Najda, kam greš? — Jaz grem s teboj —
če treba na konec sveta! (Odhiti za njo. — Zastor pade.)

(Konec.)



Po smrti.

Zložil Anton Medved.

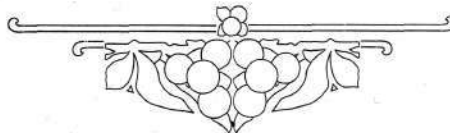
Če me ljubiš ktera duša,
spomni se tedaj namé,
ko zakrije tiha ruša
nikdar mirno mi srce!

Lepe rože mi zasadi
na gomilo za spomin,
ko predrami žar pomladi
cvetje hribov in dolin.

Naj jih pije, kogarkoli
pot privede v mirni kraj.
Tiho naj zamé pomoli:
Bog mu večni pokoj daj!

Če pa kdo me črtiš v duši
in na grob zaideš moj,
tudi ti na tihi ruši
za trenotek vsaj postoj!

S kletvijo me ne obsodi,
ne poruj nedolžnih rož,
mrtva ti krivica bodi,
ko bo v zemlji mrtev mož! —



Zaklad.

Narodni igrokaz v štirih dejanjih. — Spisal Ksaverij Andrejev.

(Konec.)

Tretje dejanje.

Pri Marjetini koči. — Kresni večer. — Na levi ob Marjetini koči teče potok, ob njem rastejo vrbe in jelše. Čez potok je v ozadju mostiček, čez katerega pelje pot, ki pride izza kože. — Ozadje pokrajinska slika.

1. prizor.

(Fantje in dekleta so zbrani in pojejo znano narodno pesem V ozadju gori ogenj, na njem se v večji ponvi beli svinec. Navzoči so tudi: Najda, Jerica, Marjeta, ki sedi ob koči, in Štefan ter Jože. Ko se dviga zastor, zahaja solnce. Ko odpojo, fantje vriskajo.)

2. prizor.

Lipe (ogrnjen v star plašč, na glavi klobuk z velikimi okraji, v roki pastirsko palico. Zauka): Ju-ju-hu-hu-hu!

Dekleta (živo). Lipe, naš Lipe! (Okrog njega.)

Barbka (pristavi). Naš fant je prišel!

Urška. Kakšen pa si?

Barbka. Saj res, tak kakor rajni Tincelj!

Lipe (stopi v ospredje, mogočno). Da, Tincelj, spoštljivi vaški črednik je pred kratkim umrl!

Jože. Dobili so mu seveda vrednega naslednika!

Lipe. Oče župan so namreč rekli: Lipe je šel od Rovana proč, on je kakor ustvarjen za črednika, njemu izročimo pastirsko palico. Jaz sem pa rekel: Oče župan! Vi ste modre glave, jaz pa praznega želodca. Dajte mi kaj jesti. In oče župan so mi dali kruha in klobaso — no — in tako sem postal vaški črednik.

Barbka. Res, prav podá se ti!

Jože. Kaj se ne bojiš volkov in medvedov? Pravijo, da jih je letos mnogo.

Lipe. Nak, Jože, ne bojim se jih. Oče župan so rekli, da dobim veliko, novo puško — ali kako se že pravi — že jutri jo dobim! Zakaj bi se jih bal?

Jože (ga draži). Beži, beži, stekel boš, če boš le kakšnega kosmatinca zagledal, puško boš pa v grm vrgel!

Lipe (užaljeno). Jaz že ne — nemara bi jo ti!

Barbka. Prav imaš, Lipe, le povej mu, kar mu gre!

Jože. Čakaj me no, da te vidim, koliko te je? (Stopi proti njemu.)

Lipe (se prestrašen umakne). Jej, branite me!

Dekleta. Ne boš ga ne! Pusti ga!

Jože. Saj ni vreden, da ga primem v roke. (Se smeje.) Tiho bodi, tiho, ti mogočni črednik. Kaj misliš, da te nisem videl, ko si se skrili pred medvedom za hišne duri!

Lipe. Jaz? Kdaj? Ti lažnivec ti!

Jože. Ali kdaj? Menda pretekli mesec, ko ga je neki Hrvat na verigi gnal skozi vas! Ali ni res?

Vsi. Kaj res? Lipe, ali res? (Se smejejo.)

Lipe. Ni res ne! Skrili se že nisem. Zakaj bi se skrili? Bal se ga nisem — samo če bi se bila veriga odtrgala — pa — pa — takrat tudi puške nisem imel! (Vsi se smejejo.)

Jože. Junak si, junak vseh junakov! Ha-ha-ha.

Najda (stopi k Lipetu). Pustite ga! Kaj se norčujete iz njega! Morda ti, Jože, še toliko nisi prebrisan!

Jože (zasmehljivo). Prav imaš, Najda, le potegni se za svojega fanta! (Se zameša v gručo.)

Barbka. Strupen jezik imaš, Jože!

Urška. Se mu bo že še vtepalo!

Jerica. Solnce je zašlo. Mrak se dela. Ali začnemo?

Barbka. Ali je pripravljena posoda z vodo?

Metka. Je že zdavnaj! Prinesimo jo semle.

Barbka. Ena prinesi stol! (Urška prinese iz kože stol ter ga postavi sredi odra. Nanj postavita Barbka in Metka posodo vode, katero prineseta iz kože. Vsi stopijo okoli posode. Fantje bolj v ozadju, dekleta spredaj.)

Lipe (v ospredju na desni, Najdi). Najda, hvaležen sem ti, ker se vedno zavzemaš zame. Prinesem ti s planine šopek najlepših cvetlic. Samo tebi, Najda! (Se pomešata med gručo.)

Urška (pri ognju). Svinec je že tudi dovolj razbeljen! Ali pričnemo?

Dekleta. Pa pričnimo!

Urška (prinese v majhni ponvici svinca). Katera vlije prva?

Barbka. Daj sem, bom pa jaz! (Vzame ponvico in vlije. Vse gledajo v posodo.)

Dekleta. Kaj se je vtilo? Komu je podobno?

Jerica. Škarjam je podobno, krojača boš dobila.

Vsi. Krojača, krojača, krojača! (Splošen smeh.)

Jože (se suče vedno okrog Jerice). Dober bo, samo da bo!

Barbka. Ti se nimaš kar nič vtikati v naše reči! Kaj pa misliš, da boš ti dobil? Grofico ali pa baronovko?

Urška. Prav si mu povedala, ošabnežu!
 Metka. Kaj neki misli, da je!
 Barbka. Za Rovanovo Jerico hodiš; kaj misliš, da ne vemo! Pa je ne boš dobil, ti že ne!
 Urška. Saj bi je morda še ne maral, on bo iskal princezino.
 Barbka. Vseh deset prstov bi si obliznil, samo če bi mu jo Rovan dal! Pa ni tako neumen!
 Jože. Z ženskami se ne bom prepiral! (Se umakne v ozadje.)
 Barbka. Saj tudi mislim, da nimaš veselja! Take ti povemo, da ti bodo zveneje nekaj časa po ušesih!
 Jože (iz ozadja). Barbka, kdaj sem se ti tako prikupil, da me kar ne moreš pustiti pri miru? Morda zadnjič, ko nisem hotel s teboj plesati? (Nekateri se smejejo.)
 Barbka. Še mar mi nisi, čeljustač. Takih pet na vsak prst!
 Urška. Pusti nas. Kaj smo ti mar?
 Jerica (pride s ponvico od ognja). Radovedna sem, kaj se meni vlije. (Vlije. Vse gledajo).
 Nekateri. Kaj je to? To ni nič!
 Urška. Kaj ni pismu podobno?
 Nekateri. Saj res, pismu, da!
 Urška. Ženitvanjsko pismo boste šli delat. Omožila se boš!
 Jerica. S kom neki?
 Nekateri. Z Jožetom! (Se smejejo.)
 Jerica. Katera hoče zdaj?
 Barbka. Najda naj!
 Urška. Saj res, Najda, ti daj! Pravijo, da je tretja najsrečnejša.
 Najda. Jaz nisem najsrečnejša.
 Nekateri. Bodi vesela, potem boš tudi srečna.
 Urška (prinese svinca v ponvici). Na, kar vlij!
 Najda. Da vam željo izpolnim, naj bo! (Vlije.)
 Vse. Prstan, prstan, jej, prstan! Poroka bo!
 Barbka. Najda, še enkrat vlij. Morda ti tudi pokaže, s kom se boš poročila.
 Vse. Saj res, še enkrat vlij, še enkrat! Radovedne smo! Svinca sem.
 Urška (prinese svinca). Tukaj je, je že tukaj!
 Najda. Ali ni morda pregrešno?
 Barbka. Ne boj se, saj je nocoj večer zato, da sme vsakdo poizvedovati, kaj mu je namenjenega! Kar vlij!
 Najda. Bojim se — ali vendar . . . (Vlije.)
 Nekateri. Kaj je to? — Črka — Š —? Štefan!
 Nekateri. Črka — Š — je; samo strehce nimal! Druge. Srpju je bolj podobno!
 Jože. Bežite, bežite, to nima nič pomena! Same vraže, sploh — neumnosti! Pojdimo rajši kres zažgat! (Jerici.) Jerica, greš? (Jo potegne za roko k sebi).

Jerica. Pridem, počakaj malo.
 Jože. Pojdimo, fantje! Nekateri fantje odidejo čez mostiček, med njimi Lipe.)
 Najda, Poročila se bom torej s smrtjo. Skušala sem Boga, zakaj sem dvakrat vlila? (Žalostna povese glavo.)
 Barbka. Saj ni bil srp, ne misli na smrt. Pojdi z nami h kresu in bodi vesela!
 Najda. Le pojdite same! Jaz menda ne bom več vesela. Nočem vam kaliti radosti. (Dekleta pospravijo med tem posodo in stolec v kraj.)
 Barbka. Nič si ne jemlji k srcu, saj ni nič na tem.
 Vse. Nič ni žaluj! Pojdi z nami, pojdi!
 Najda. Vesela ne morem biti, ko vas gledam. Ve ste lahko vesele, mirno življenje imate — ljubite in ste ljubljene; starše imate, jaz tega vsega ne poznam. Zato le pojdite z veselimi k veselju.
 Barbka, Najda, ne misli na to. Saj si tudi ti ljubljena! Me vse te ljubimo, te imamo rade!
 Vse. Res, res, Najda, rade te imamo, pojdi z nami!
 Najda. Ne, ne, dekleta! Ne zamerite mi, danes ne morem biti vesela. Prosim vas, pustite me samo.
 Barbka. Pa pojdimo! Zapijmo ji: „Ko tičica sem pevala . . .“ (Pojoč odhajajo čez mostiček.)

3. prizor.

Najda. (Ko se pesem razgubi, si zakrije obraz.) „Oj zdaj pa nikdar, nikdar več!“ . . .
 Štefan (je obstal pri mostičku; se vrne. Rahlo.) Najda!
 Najda (se zdrzne). Štefan — ti si tukaj? Zakaj se ne greš veselit z drugimi?
 Štefan. Zame ni veselja, ako si ti žalostna. Najda, ne veruj v vraže, to je sama bedarija!
 Najda. Ni samo to, Štefan. Glej, kaj so naredili z menoj. Kot ničvredno vlačugo so me izpodili od hiše! Kdaj sem to zaslužila?
 Štefan. Najda, vem, vem, jaz sem vsega tega kriv! Ne bodi huda name, jaz tudi vse popravim. Govoril sem že z Rovanovim očetom. Povedal sem vse, kako je bilo tisti večer. Pehač jih je nalagal, on je tudi robec ukradel.
 Najda. Slutila sem, da je bilo to njegovo delo.
 Štefan. Žal jim je že; rekli so, da pridi nazaj. Zakaj nisi takrat povedala odkrito, kako in kaj je bilo?
 Najda. Tvoja želja je bila, da sem molčala.
 Štefan. Meni na ljubo torej! Tako daleč nisem mislil! Odpusti mi! Vse bo še, kakor je prej bilo!
 Najda. Ne upam — zame nikdar več. Vse je proč, vsako upanje odveč. Vžil se je srp, umreti bom morala.
 Štefan (jo hlastno prime za roko). Najda, Najda, ne govori tako! To se ne sme zgoditi!

Najda (mu odtegne roko.) Ne pregreši se! Samo Eden lahko reče: Ne sme se zgoditi! Nihče ne sme segati v Njegova dela!

Štefan. Saj ne bo dopustil. On ne bo dopustil!

Najda. Štefan, nekaj ti imam povedati.

Štefan. Govori! Kaj takega?

Najda. Morda že veš, kaj sem jaz? Uboga, zaničevana najdenka sem, kar že ime pové. — Ti si pa spoštovan fant, ki bi te moralo biti sram, da me sploh kdaj pogledaš.

Štefan. Najda, kako govoriš! Ako bi bila tudi od vseh ljudi zavržena — jaz te ljubim, ljubim! (Jo objame.)

Najda (hladno). Vem — Štefan — vem! (Se mu izvije.) Ravno radi tega nočem več prikrivati: Povem ti vse, četudi se mi pri tem trga srce. Tudi jaz te ljubim že dolgo. Premagovala sem se, dasi mi je bilo včasih težko, ostala sem vedno hladna napram tebi, to je bilo tudi prav. Znano ti je morda že, kaj se vse govori?

Štefan. Ljudje so hudobni; naj govorijo, kar jim drago! Midva pa se ljubiva! (Jo prime za roki.)

Najda. Štefan — v sorodstvu sva si — ni prav! Pozabi me!

Štefan. Nikdar! Najda, nikdar! Jaz ne morem!

Najda. Bodi pameten; ne tišči v nesrečo! Jaz ti želim srečo; zato ti pravim še enkrat: pozabi me! (Zajoka.)

Štefan. Ti si moja sreča, ti si moje vse! (Jo objame.) Kajne, saj tega ne govori srce? Samo izkušaj me? Saj me ljubiš, ti me ljubiš!

Najda. Ravno zato, ker te ljubim, si tudi mislim, da z menoj ne boš srečen. Glej, Rovanova Jerica te ljubi; ona je nesrečna. Ljubi njo, osreči jo!

Štefan. Kako si blaga in plemenita!

Najda. Solze v tvojih očeh mi pravijo, da so te moje besede prepričale. Kajne, ti me pozabiš?

Štefan. Ne morem. Nje ne ljubim — nesrečen bi bil vse življenje — ob spominu na tebe. Samo s teboj bi bil srečen! Najda, reci, da si moja, da naju ne razdruži nihče več!

Marjeta (se zdrami in globoko vzdihne). Kaj so že vsi šli? Zbegana sem nekoliko, pa gre tako hitro čas. (Vstane.)

Najda. Pojdi, Marjeta je.

Štefan (jo prime za roko). Samo s teboj, Najda! (Odide čez mostiček. — Polmrak.)

4. prizor.

Najda (stopi k Marjeti in se je oklene). Mamica!

Marjeta. Kaj je, draga moja Najda? Žalostna si — kaj se je zgodilo? Razloži mi; lažje ti bo potem pri srcu. (Sedeta na stol ob koči.)

Najda. Nič ni posebnega. Mislila sem samo na — smrt. Zdi se mi, da se ne bi ravno težko ločila od sveta. Saj smrt je poštenemu — lepa. (Od kresa sem začne rdeče žareti. Žar postaja močnejši.)

Marjeta. Ne boš ji odšla; vsem je usojena. — Moj Bog, koliko jih je že šlo v grob! Mnogo starih in tudi mladih, dokaj jih pomnim. Moja mati je tudi mlada umrla. Jaz sem bila stara takrat komaj 10 let. Dobila sem mačeho in ta je bila hudobna. V 12. letu sem zapustila domačo hišo in šla služiti. Spominjam se še. Prišla sem s culo v roki ravno vrh hriba, ko je zahajalo solnce. Ozrla sem se še enkrat nazaj, na kraj, kjer sem preživela otroška leta. Zadnjikrat sem videla — zvečer je bilo, solnce je zahajalo — dragi kraj. Solze so mi polile lice in žalostna sem odšla na neznano pot. — Solnce je zašlo in zdelo se mi je, da je z njim zašlo tudi pol mojega življenja. Pred menoj pa je ležala tuja dolina — temna in mrtva — brez veselja.

Najda. Kako lepo pripovedujete! (Sliši se oddaljeno ukanje in strelji.)

Marjeta. Da, to so stari spomini. Pomlad, poletje in tudi jesen je že minula; moje življenje gre h kraju. Dneve pa, ki so mi še določeni, preživim v tej koči kraj vasi v miru in zadovoljnosti. (Se slišijo zopet strelji in ukanje.)

Najda. Mati, povejte mi, ali ste imeli zelo radi prvo mater? Ali vas je kdaj poljubila na čelo in pritisnila k sebi?

Marjeta. Oh, Najda, kje so že tisti časi! Ne spominjam se več natanko; le to še vem, da je bila moja mati zelo dobra in da me je ljubila nad vse!

Najda. Ljubila vas je, kako ste bili srečni! Jaz nisem nikdar uživala te sreče. Kolikokrat sem pač hrepenela po tolažilni materini besedi, ki bi me pokrepila v težkih urah; toda ni je bilo, ni je bilo!

Marjeta. Ne misli vedno na to. Odrastla si že otroškim letom in pri materi bi tudi ne ostala vedno.

Najda. Zdaj šele vem, kaj pomeni beseda mati! Dokler sem bila še otrok, nisem še prav razumela te besede. Blagor otrokom, katerim še živé starši. Ne bodo se izgubili v življenju. (Se nasloni v Marjetino naročje.)

Marjeta (si otare solzo). Najda, pogum, pogum! Pokaži, da znaš prenašati, kar ti je naloženo.

Najda. Vse bi pozabila, vse prenesla — samo enkrat bi rada videla svojo mater. Morda bom kmalu umrla, ne da bi vedela, kdo je moja mati, kdo moj oče! (Zdrkne na kolena pred Marjeto.) Mati — vi veste, vi vse veste; povejte mi, prosim vas!

Marjeta. Bodi pametna! Vstani vendar!

Najda. Ne, ne vstanem prej, dokler mi vsega ne poveste. Ne bojte se, pripravljena sem na vse! Ničesar več ni na svetu, da bi me iznenadilo. Povejte mi, prosim vas, povejte.

Marjeta. Dolgo je že od tedaj, menda 18 let. Spomin me zapušča; ne spominjam se več mnogo. Leta bežijo in z njimi tudi spomini.

Najda. Slišala sem že marsikaj, ali jaz ne verjamem. Iz vaših ust bi rada slišala, potem bi verjela, če je tudi vse res, kar se govori. Vi ne veste, kako me boli, ko vidim, kako stikajo ljudje glave skupaj, kjerkoli me le zagledajo. In kako si šepetajo na ušesa, ter pomežikujejo z očmi. Skoro si ne upam na vas. — O Bog, zakaj si me tako zavrget! (Skrije glavo na Marjetina kolena in zahtiti.)

Marjeta (jo boža po laseh. Mehko.) Utolaži se in poslušaj. Povem ti vse, kar vem. Tvoja mati je bila pošteno in pridno dekle. Služila je pri Ribnikarju za prvo deklo in imeli so jo prav radi. Pehač, ki že takrat ni imel kaj prida glasu, je hodil za njo; ljudje so tako uganili, da ga tvoja mati ni ravno nerada videla. To pa je bilo zanjo usodno. Ko so ljudje videli, da ni vse tako, kot bi moralo biti, so obirali in opravljali nesrečno dekle toliko časa, da ji ni bilo več obstanka pri Ribnikarju. Šla je v bližnjo vas, kjer je par tednov preživela v največji bedi. Tam si tudi ti zagledala luč sveta. Ko še nisi bila stara štiri dni, sem te dobila neko jutro na pragu naše hiše, pri Rovanu. Mati pa je izginila.

Najda (kakor v sanjah). Pozneje niste več slišali o njej? Ali še živi? Poiščem jo, če bi bila nevemkje!

Marjeta. Ne najdeš je več na tem svetu. Potegnili so jo mrtvo iz vode.

Najda. Mrtva! Oj nesrečna moja mamica! Zakaj si me zapustila?!

Marjeta. Umrla je, žrtev trpljenja, v blaznosti. Odpusti ji. Tudi Bog ji je gotovo odpustil, saj On ljubi nesrečne in preganjane. Odpusti ji torej tudi ti. Njen spomin naj ti bo svet.

Najda. Odpuščeno ji je že zdavnaj. (Vstane.) Zdaj mi je tako lahko. Čutim, nobene želje nimam več.

5. prizor.

Rovan (pride čez mostiček). Dober večer!

Marjeta. Bog daj! Od kod prihajaš?

Rovan (v zadregi). Pri kresu sem malo postal, no pa nas priletnih ne veseli več. Mladina, da, ta vam raja in uka. No, potem sem si mislil — pa stopim mimo vas. Jerica mi je namreč pravila, da ste me že doma iskali. Radi kočje, ne?

Marjeta. Da, streha mi že vodo pušča.

Rovan. No, sem si mislil — povem vam — jutri pride krovec Peter in popravi, kar je potreba,

sem mu že naročil. Čakaj, kaj sem hotel tudi še reči? (V zadregi brska s palico po tleh. Najda hoče oditi v kočjo. Najdi.) Hotel sem reči, delo mi zastaja. Poslov nimam.

Marjeta. Zakaj si tako vihrov? Drugikrat pa malo premisli!

Rovan. Kaj bi se obotavljal — povem kar odkrito. (Najdi.) Težko mi je, Najda, storil sem ti krivico. Pozabi in pridi nazaj.

Marjeta. Prav je, prav, da si prišel. Krivica se mora poravnati. Ti pa, Najda, ne bodi svojeglava in pojdi nazaj.

Najda (stopi k Rovanu in mu poda roko.) Kako ste dobri! Da, vrnem se. Srce me vleče nazaj v hišo, kjer sem preživela najlepša, otroška leta. Pridem, gotovo pridem!

Rovan (ji položi roko na ramo.) Tako je prav! Imel sem te vedno rad — za svojo sem te imel. In če si boš kdaj ženina izbrala, te tudi ne bom pustil prazne od hiše. Le pridna ostani! (Marjeti.) Vam pa, mati — hvala, ker ste jo sprejeli v varstvo. Bal sem se, da se ji kaj pripeti.

Marjeta. Prav je tako, Matija — dobro srce imaš. Samo bolj s premislekom delaj!

Rovan. Saj veste — hudoben jezik in pa čast hiše sta me premotila. (Obrnjen k Najdi.) Prideš lahko, kadar hočeš — ali pa če greš takoj z menoj.

Marjeta. Nocoj naj bo še pri meni, dolgčas mi bo po njej. Jutri zjutraj zarana pride.

Rovan. Tudi prav. Jaz grem. Lahko noč! (Odide za kočjo.)

Marjeta. } Lahko noč!
Najda. }

(Žarjenje od kresa sem vedno bolj bleđi).

6. prizor.

Marjeta. Dober sin, moj Matija! Veselje mi dela. Priden in varčen je tudi in dobrega srca. Kajne, Najda?

Najda. Plemenitega srca kakor vi! Kam naj bi se jaz sirota djal, da mi niste vi iz usmiljenja odprli vrat svoje kočje. Kako sem vam hvaležna!

Marjeta. Kaj tisto, saj si naša! Glej, izprevidel je, da ti je delal krivico, in prišel je, prav nalašč je prišel jo popraviti. (Poizkuša vstati.) Pomagaj mi vstati. (Najda ji pomaga.) Vedno sem rekla: Moji otroci morajo biti predvsem dobrega srca; kajti to je veliko vredno, v sreči in tudi v nadlogah. Matija je tak — Bog me je uslišal. Pojdiva v kočjo. (Počasi gresta.) Večjega veselja pač ne moreš imeti na koncu svojega življenja, kakor da vidiš svoje otroke dobro vzgojene. (Odideta v kočjo. — Žarjenje popolnoma izgine. Zopet je poltemno.)

7. prizor.

Burnik (za odrom; poje). Holararija-holararom... (Pride čez mostiček. Je nekoliko vinjen. Ima star, raztrgan koš in svetilko, v kateri gori sveča.) To meni nič mar, meni prav vseeno. Nocoj je sicer kresni večer, pa kaj je meni mar? Nič in še enkrat nič! Zame so vsi dnovi enaki. Razločujejo se samo v temle: Če gre dež, sem moker, če pa solnce sije, sem pa suh, največkrat zunaj in znotraj. Nocoj sem sit in suh, družega mi tudi ne manjka. Tudi berači živijo, ker namreč morajo živeti. Kaj naj grem živ v grob? Čemu! (Postavi koš na tla.) Res nimam drugega premoženja kakor tale koš in pa tole svetilko. Ta pa še pravzaprav moja ni. Bokalček mi jo je dal, zato, je rekel, da ne boš v potok zabredel. Kaj misli, da sem taka šema, da bi šel to umazano vodo pit! O ne, Luka že ne! (Gleda krog sebe.) Pozno je že, vsi so šli že k počitku. Kam naj grem nocoj spat? (Misli.) Če bi kam na svislj lezel, bi rekli: tat je. Kar tule si posteljem. (Gre v ozadje in izprazni koš. Iz njega vzame zveženj stare obleke in raztrgano ogrinjalo.) Mraz ni in komarji so šli že tudi spat. (Povezne koš na svetilko tako, da se vidi svetloba goreče sveče skozi luknje proti ospredju.) Človek mora biti z vsem zadovoljen! (Leže za koš. Pod glavo si dene zveženj ter se ogrne s plahto.) Včasih, ko sem bil še gruntar, so vsi rekli: Burnik je kavelj! Zdaj sem tudi kavelj, samo, da nihče več ne vleče zanj. Cel svet je sama sleparija — goljufija... (Gode še nekaj.)

8. prizor.

Klepec (za odrom. Pritajeno). Počasi, le počasi. Če naju sliši vrag, upihne plamenček in vse je proč.
Pehač. Ali ti kaj vidiš? (Prilezeta previdno izza drevja na levi spredaj.)
Klepec. Ničesar še nisem ugledal. Veš, zaklad tudi ni v vsakem jarku.
Pehač. Kaj meniš, ne bova morda zastonj iskala?
Klepec. Upam, da ne. (Zagleda luč pod Burnikovim košom.) Kaj je pa tamle? Zaklad, pravi zaklad gori.
Pehač. Tiho, tiho...
Burnik (dvigne glavo izza koša). Kaj je, kaj hočeta? (Se zasmeje.)
Klepec. Hudič, jej, hudič! Beživa! (Zbeži čez mostiček.)

9. prizor.

Burnik (vstane). Kakšen hudič. Jaz že ne! Jaz sem, Luka, za Burnika se pa pišem. Kdo si pa ti?
Pehač. Kaaj — ti si?
Burnik. Oha, Pehač! Lej ga; glej ga no! No, si se premislil? Mi daš domačijo nazaj? Ti cigan — lopov! Čakaj, te bo že pravica za vrat zgrabila in še prav kmalu!

Pehač. Ravno prav te dobim! Čakaj, ne bo ti treba pravice iskati, dam ti jo jaz. (Pograbi na tleh kamen, plane na Burnika ter ga podere k tlom.)

Burnik (se brani). Oho — tolovaj — ropar — pusti me...

Pehač (ga davi in tolče). Jaz ti pomagam, čakaj!

Burnik (grgraje). Pusti me — razbojnik — mo-ri-lec... (Utihne.)

Pehač (vstane in ga gleda). Imaš dovolj? Imaš zdaj pravico? (Vrže kamen proč.)

Burnik (se nekoliko dvigne). M-o-r-i-l... (Omahne.)

Pehač (prestrašen). Bog, vendar ni mrtev! (Ga trese.) Luka — Luka — čuješ! Kaj sem storil!? Morilec? — Nisem mislil — kaj me je zmotilo? (Ga zopet strese.) Luka — Luka! — Ne gane se — (Obupano.) Mrtev je! — Morilec! (Se prime za glavo in teka semintja.) Kaj sem storil! Morilec — morilec!

10. prizor.

Najda (pride z lučjo na prag). Kaj se godi?

Pehač (prestrašen obstane). Najda — ti tukaj?

Najda. Kdo je?

Pehač. Jaz.

Najda (prestrašena). Vi?

Pehač. Da, jaz — Pehač. Glej — ga — tukaj leži — mrtev je. Jaz ga nisem mislil — ali vendar — mrtev je — in jaz sem morilec — jaz — tvoj oče! (Se prime za glavo in zbeži čez mostiček.) Kolni me, o, le kolni me!

Najda (se zgrudi na kolena). Moj Bog! (Zastor pade.)

Četrto dejanje.

Pozorišče isto kakor v prvem dejanju — Zjutraj po kresu. — Poltema.

1. prizor.

Pehač (pride hitro z desne zadaj. Preplašeno). Pre-ganja me! (Se ozira nazaj.) Bežal sem, kar so me nesle noge — toda bil mi je vedno za petami. (Stopi v ozadje in gleda proti desni.) Zopet je tukaj! (Plašno se oziraje odhiti v Šimčevo hišo.)

Štefan (pride za Pehačem). Stric je bil. Kaj je tako bežal pred menoj? Očividno ga je bilo strah. (Se zasmeje.) Kaj, ko bi mu jaz napravil še kaj strahu? Ne bilo bi napačno! Praznoveren je dovolj? (Se smeje.) Čakaj, jaz ti napravim malo strahu! (Smeje se si potegne klobuk na obraz in se tesneje zavije v suknjič.) Tako. Zdaj grem trkat na okno pa ga pošteno prestrašim. (Gre za hišo. Sliši se trkanje. Zamolklo.) Pehač — Pehač — Pehač — pripravi se, jaz pridem noter! (Pride izza ogla in pazi.) To je plašno gledal. Morda prikolovrati vun. Aha, je že tukaj! (Se umakne za hišo.)

Pehač (pride prestrašen iz hiše, brez klobuka, v roki ima vrečico z denarjem.) Strahovi! Trikrat me je klical.

(Se tresе.) Luka, pusti me — saj te nisem hotel! — Da bi bil vsaj že skoro dan — tako dolga in strašna je nocojšna noč. — Ne vem, kaj naj storim? — V glavi mi vse vre — zblaznim! — Že vidim vislice — ubijalec sem, morilec — ne — rajši se sam obesim! (Vrečica mu pade na tla, iz nje se vsujejo tolarji.) Ta je kriv! Ta prokleti denar — to proketo zlato! Njega sem bolj ljubil nego svojega bližnjega — bolj kot lastno dete! (Se bolestno zasmе.) Da, obesim se — druge rešitve ni več. — Ujamejo me in me tirajo na vislice — ne, ne dobite me živega! — Denar — denar zagrebem. Da vsaj še kdo drugi ne pade radi njega. — (Pobira denar nazaj v vrečico.) Zagrebem ga — ne boste ga dobili! ... (Čez nekaj časa zamišljen.) Zatajil sem lastno dete — njeno mater pehnil v pogubo. Denarja, ki leži tu po tleh, se držijo neštete solze! To hišo sem si po krivici prisvojil! Nešteto kletev in gorja sem že povzročil tu na svetu! (Prestane. Loti se ga obup.) Odpira se že žrelo, da me pogrezne! — Popravi krivico! Popravi krivico, mi pravi vest. Popravi krivice! Krivice — kletve — solze — povzročil... Žrelo odprto — (Zakriči.) Pogrezne me! (Plašno gleda.) Popravim — samo — pusti me! (Zdi se mu, da gleda strahove.)

Štefan. (Pride izza hiše, golorok.) Kaj vendar počenjate? Kaj tako kričite? Zbudili ste me. (Zdeha)

Pehač (ga prime za roko in se plašno ozira). Prav, da si prišel — strah me je — ostani tukaj. Vse polno strahov je — jih nisi videl?

Štefan. Strahove? Morda — kdor ima slabo vest. Jaz nisem videl nikogar.

Pehač. Tu so, tu — plazijo se okrog hiše — mimo drevja Brani me!

Štefan. Ne bilo bi nikakšne škode — naj vas le živega odnesó! (Hoče iti.)

Pehač. Štefan, ostani — imam ti nekaj povedati! (Štefan obstane. Pehač stopi bliže k njemu.) Štefan, ta hiša je tvoja — ogoljufati sem te hotel zanjo. Burnika in druge sem tudi ogoljufal — po krivici sem jih pripravil ob grunte. — In še nekaj — vsa dolžna pisma in kar je drugih papirjev, so notri v skrinji — sežgi jih! — Denar — tu ga imaš. (Kaže na tla.) Popravi moje krivice, kolikor je mogoče. — Kar ostane — je Najdino — ona je moja hči. Želim vama srečo — jaz sem izgubljen.

Štefan. Kaj vam je? Kaj nameravate?

Pehač. Grem — grem proč od tod. Kam — sam ne znam. Iskali me bodo — na vislice bi me radi vlekli — ne, ne te sramote!

Štefan. Blede se vam! Utrujeni ste tudi — k počitku pojdite! (Ga prime pod pazduho.)

Pehač. Pusti me. Nič se mi še ne blede — zdaj še ne! Štefan, pojdi po Najdo — reci ji, naj pride sem — k meni, k svojemu očetu.

Štefan. Najda je v Marjetini koči.

Pehač. Vem — zato stopi ponjo. (Sede na kamen)

Štefan. Saj bo kmalu dan; morda pride sama.

Pehač. Jaz ne čakam dne. Z dnem me popeljejo na vislice. Zato pojdi in jo pripelji sem.

Štefan. Ali — vi ste blazni! Moj Bog, ako sem jaz kriv!

Pehač. Nič nisi ti kriv. Sam sem si postavil vislice — sam sem si kriv, sam!

Štefan. Ne razumem! Kaj hočete Najdi?

Pehač. Govoriti moram z njo. Pojdi — govoril bi rad še pred solničnim vzhodom.

Štefan. Ne morem vas pustiti samega. Tako čudni ste — blazni!

Pehač. Nič blazen! Tako jasno mi je vse — vidim, kaj me čaka — zagrešil sem mnogo in tudi ne zaslužim družega. Pojdi po Najdo, prosil bi jo rad odpuščanja. — Popraviti hočem, kar je mogoče.

Štefan (si oblači suknjič) Grem torej. Pojdite v hišo in lezite!

Pehač. Počakam vaju tukaj — kmalu pridita. (Štefan odide na desno.)

2. prizor.

Pehač (sam, sedi s povešeno glavo na kamnu. Ko čuti, da je Štefan odšel, vstane.) Je šel? (Gleda za njim ter si potegne z roko preko čela.) Govoriti moram z njo? — Kaj? Nič — dovolj že ve! Le pripelji jo — naj pride pogledat svojega ničvrednega očeta — videla ga bo tam, kamor je zaslužil. (Stopi proti durim, a obstane.) Izgubljen sem — rešitve ni. (Se bolestno zasmе in stopi v hišo. Dan se dela. Sliši se kikirikanje petelinov. Pehač se takoj vrne iz hiše, v roki ima vrv.) Sredi vasi se obesim — naj le pljujejo na moje truplo! (Gleda okrog sebe, potem stopi pod oreh ob vodnjaku, se še enkrat ogleda ter stopi na klop.) To bo veselje, ko me najdejo!

3. prizor.

Štefan (v ozadju Najdi) Prav, da sem te dobil že na poti! (Zagleda Pehača.) Kaj vendar delate! (Ga izkuša potegniti raz klop.)

Pehač (se prime veje). Pustita me! Prekmalu sta prišla. (Štefan ga pusti.)

Najda (spusti culico, ki jo je imela v roki, na tla. Prestrašena.) Oče-oče-oče! (Se ga oklene za noge.)

Pehač. Ha-ha-ha-oče? Nisem vreden tega imena. Pustite me — beži proč od mene! Umazana boš od svojega očeta! Pusti ga, da pogine v občestnem jarku — v blatu, v katerem je živel vse življenje!

Najda. Nikdar vas nisem sovražila! (Odstopi.) Odpuščam vam vse.

Pehač (stopi raz klop). Ne hlini se, proklinjaš me, dobro vem!

Najda. Oče! Ni prišla še žalbeseda čez moja usta. — Zakaj ste to naredili — zakaj mora tako biti!?

Pehač. Prepozno — vse prepozno! Bil sem v oblasti tega . . . (Kaže denar na tleh.) Zato, zato, zato! (Se bolestno smeje in sede na klop.)

Štefan (ju gleda). Najda, kaj se je vendar zgodilo?

Pehač. Morilec — ubijalec sem! Čaka me sramota — vislice! Zato me pustita, da se končam sam!

Najda (mu dene roko na ramo). Oče — saj Luka ni mrtev . . .

Pehač (vstane. Iznenaden). Kaj praviš? Ni mrtev? Ali je resnica! —

Najda. Da, še živi. Spravili smo ga k zavesti, vendar slab je.

Pehač. Samo da živi! Da bi le ne umrl! (Jo poljubi na čelo.) Ah, Najda, dete moje! Vse popravim vse povrnem!

Najda (se ga oklene okrog vratu). Oče, moj oče!

Pehač. Dete, moje dete! (Se razjoka.)

Štefan. Zdaj ju šele razumem!

4. prizor.

Rovan (za odrom.) Najprvo opravi živino, potem skuhaj zajutrki!

Jerica. Bom! Za Najdo tudi?

Rovan. Tudi. Mislim, da pride tačas! (Stopi izza hiše) No, saj je že tukaj!

Pehač (Rovanu). Rovan — Najda ostane zdaj pri meni.

Rovan (začudeno). Kako to? Odkdaj sta se pa pobotala?

Pehač. Saj veš, moj otrok je. Popraviti moram — stari greh.

Rovan (vzradoščen). Prav, Pehač, prav! Jaz ti ne ugovarjam. Dolžnost tvoja je, le popravi, kar si zagrešil. Prav zelo me veseli.

Pehač (mu molj roko). Rovan — osramotil si me, ne upam se ti zahvaliti.

Rovan (mu ginjen poda roko). Kaj hvala!

Pehač (solznih oči). Odpusti! —

5. prizor.

Klepec (v ozadju Kajžarju). Kaj? Hudič je bil, če jaz pravim, da je bil! Saj sem ga vendar videl na svoje oči!

Kajžar (postoji). Beži, beži! Kako naj bi pa Burnik potem tja prišel!

Klepec. Kako naj bi prišel? — Lahko — pozneje! Kaj ne bi prišel! (Pehaču.) Pehač, ti reci, če ni bil res sam hudir?! Kaj? Le povej mu, no!

Jerica (pride s posodo na vodnjak. Jo že stopi k njej. Govorita.)

Pehač. Da, bil je hudič — in tisti sem bil jaz. (Kajžarju.) Kajžar, ali si videl Burnika? Je zelo ranjen — kaj misliš, bo morda umrl?

Kajžar. E, ni sile. Stara korenina ne pozebe!

Pehač. Da bi le ne umrl! Vse popravim!

Kajžar. Ne bo umrl, ne, le brez skrbi bodi!

Klepec. Kako praviš, Pehač? Da si bil ti tisti hudič? Kaj misliš mene? Druge le vleci, mene pa ne boš? Jaz sem ga pa sam videl, na te-le oči! (Kaže na oči.)

Pehač. Burnika si videl, da, in seveda takoj stekel. Tak junak!

Klepec. Da tisto ni bil sam vrag? Ne, to mi pa ne gre v glavo! Mene že ne boste! Hudič je bil — nihče me ne prepriča! Ga ni takega! (Uzajmen odhiti na desno.)

6. prizor.

Pehač (Štefanu). Še nekaj! — Vidva z Najdo se ljubita. — Vzemita se!

Najda. Ali — oče, saj sva si v sorodu!

Pehač. Bratranca, da — pa bomo že naredili, da bo prav. Saj ni velik zadržek.

7. prizor.

Lipe (opravljen, kakor v prejšnjem dejanju. Namenjen je na planine. Postoji v ozadju).

Štefan (prime Najdo za roki). Torej, Najda, reci, da boš moja!

Lipe (poluglasno). Kaaj? (Stopi bliže.)

Najda. Ne morem — saj veš — srp . . .

Štefan. Saj ni bil srp! Prstan je bil, črka Š! To pomeni Štefan vzame tebe, ti pa njega! (Zavriska in jo objame.)

Lipe (v ospredju). Kaj slišim — kaj vidim? — V svate pridem — prav gotovo pridem! Bog vama daj srečo! Pa zdaj tudi ne grem na planine, ne! (Vrže palico in klobuk ob tla.) K vama pridem za hlapca služiti, da mi le jesti dasta!

Štefan. Prav, Lipe, ti ostaneš pri naši hiši!

Lipe (zavriska). Ali slišiš, Najda? Pri tebi ostanem! Ju-ju-hu hu-hu-!

Kajžar (stopi k Rovanu). Sosed — Rovani!

Rovan. Kaj bo?

Kajžar. Ne zameri, ker se že takole o ženitvi govori — pa ne bodi hud — če bi jaz povprašal

pri tebi. Glej — (kaže na Jožeta in Jerico, ki stojita pri vodnjaku) moj Jože je že goden za ženitev — in tvoja Jerica tudi — kaj praviš?

Rovan. Nič ne rečem, Kajžar, ali, zdaj še ne. Pozneje!

Kajžar. Saj jaz tudi tako mislim! Drugo leto enkrat! Roko sem!

Rovan. Velja! (Mu strese roko. — Zažari se — solnce vzhaja.)

Pehač. Kako sem srečen! Zdaj šele vem, kaj sem našel v tebi! (Prime Najdo za roki.) Vse življenje sem iskal in kopicil zaklade — toda šele zdaj, ko sem našel tebe — zdaj šele sem našel pravi zaklad! (Poljubi Najdo na čelo. Lipe vihti klobuk in vriska.)

Maloruske narodne pesmi in kolomejke.

Študija. — Spisal Bajda Kazak.

(Dalje in konec.)

Lz bogate zbirke kolomejk Vladimirja Gnjatjuka izberemo nekaj najznačilnejših in jih razvrstimo po zmyslu. Dve lepi erotiški pesmi najdemo eno v IV. poglavju (Godbe, plesi, spevi), drugo pa v V. poglavju (Noša, nakit).

Naš kodravi godec gosli svoje uglašuje,
oj kako se nam mladičem dušica raduje.
Oj uglaš, oj uglaš, a kadar zagode,
ako bil bi hlod zagreben, vendar plesal bode.

Oj ti godec, godec ljubi, kak umeš igrati,
oj za gosli le je tebe porodila mati.
Pa naj gosli bi igrale, a cimballi bili,
vendar tužnega srca bi ne razveselili.

Pridi, pridi, moj preljubi, pozno pod večerom
in prinesi pod obleko drobceno svirelo.
Oj kak žalno to svirelo moje srce gine!
Kdor ne zna ljubezni, nima srčne bolečine.

Oj dež ide, rosa pada dol na belo brezo,
a jaz svojemu ljubimcu belo srajco vežem.
Oj jo vežem in jo vežem, fino jo izšijem,
a jo svojemu ljubimcu do poroke skrijem.

Malo le imaš koravdic, malo, ljubka, malo,
vendar se na kratkem vratu ti lepo podajo.

Oj Ivane, moj Ivanček, jaz pa tvoja duška,
kot rudeči trak okoli tvojega klobučka.

Oj Anica belolica, čakaj do sobote,
jaz nakupim ti koravdic in čevljevce žolte;
jaz nakupim ti koravdic za dva, za dva leva,
da bi te ljudje spoznali, da si Vaziljeva.

Kazaško ljubezen opeva sledeča:

Suhi dobec, suhi dobec, s tebe nič ne bode,
ali z mene, lepe breze, pa kočijca bode.
Oj pobarvana kočijca in pa vran konjiček,
oj ko sede, pa odpelje mladi se kazaček.

Cestica se je prašila po zelenem gaju,
prašil jo je moj kazaček s svojim konjem vranim.

Oj na hruški beli cvet, ali že odpada,
ljubil je kazak devojko, a jo že ostavlja.

Oj naj le, naj le ostavi, kakor sam želi si,
srečna bodi ona steza, koder iti misli.

Polovica cveta cvete, polovica vene,
hodil je kazak k devojki, zdaj se še ozre ne.

Se naslonil dob na dob je, javor na kalino,
ti si misliš, moj kazaček, da za tabo ginem.

Solnce greje, veter veje, vrhe pripoguje,
moj kazak se ne oženi, mene pričakuje.

Oj ni v mlinu na kamenu kokelj ozelnel,
stari se kazak še danes ni oženil.

Poleg mlina deteljica rdeče je zacvela,
a devojka za kazakom je zahrepenela.

Med bolj resignirane erotiške pesmi spadata
med drugimi tudi sledeči kolomejki:

K u m i.

Ker se nisva poročila, pa se pokumiva,
srcu žal nikdar ne bodi, da sva se ljubila.

P o b r a t i m s t v o.

Oj pozna se ji, pobratim, ktera je delavna:
v licu shujšana je, medla, tenka in postavna,
v lici shujšana je; kateri delo ni po godi,
na lahnó se opasuje in počasi hodi.

Oj tovariš moj, pobratim, beda je nad mano,
ker devojka moja noče govoriti z mano.

Oj, pobratim, kupi, kupi žganja ji s korenjem,
pa ti bode govorila kot vodà s kamenjem.

Ljubi deve, pobratime, ljubi eno leto,
in spoznal mi boš, pobratim, kako to je kletó.

Včeraj bila je nedelja, danes je pondeljek,
žito mati je vsejala, vzkalil zimzelen je.
Žito mati je vsejala, a rodil le grah je:
kdor najboljši je tovariš, ta največji vrag je.

Lepoto kolomejke opisuje sledeča:

S p e v i.

Stoji vrba sredi sela, vetrec v nji se mudi,
kadar si Rusin zapoje, se Poljak mu čudi.